Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 38 (1688) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 18 ВЕРАСНЯ 1988 г. ЦАНА 20 зл.

ГДАНЬСКІЯ „ЖАВАРАНКІ"

У больш як дваццацігадовай гісторыі гуртка Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Гданьску не адзін раз узнікалі і дзейнічалі мастацкія калектывы. Асабліва плённую дзейнасць праяўлялі вакальныя формы. Песня сваёй чароўнасцю прыцягвае і яднае людзей. У клубе не адбылося ніводнага важнейшага мерапрыемства, калі б не паспявалі „па-свойму", калі б не было песень дзяцінства, песень роднага краю. На пачатку спявалі пад акампанемент баяна, потым акардэона, без кваліфікаваных музычных кіраўнікоў, проста самі. Вельмі прыемна цяпер успамінаць салаўіны галасок Зінкі Сахарчук, тагачаснай студэнткі, а цяпер настаўніцы Гайнаўскага ліцэя, З. Такаюк, Іры Мельнікавай, Олі Зданоўскай, далікатны, але звонкі тэнар Янкі Гарустовіча, Мікалая Савіцкага, барытон Валодзі Паўлоўскага, Мікалая Іванюка,

(Працяг на стар. 4)

У калектыве спяваюць: (злева) Зіна Краеўская, Іра Гаданчук, Аня Гаданчук, Марыя Палюховіч, Рая Марусінская і Анна Іванюк.

ВЫРАШЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ: РЭВАЛЮЦЫЯ І КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

(Пачатак у папярэднім нумары)

(Заканчэнне)

М. СТАШКЕВІЧ. Так, я згодзен, беларуская інтэлігенцыя, асабліва звязаная з працоўным народам, адразу і хутка ўспрыняла ідэі Савецкай улады. Складана пераадольвалі цяжар мінулага былыя дзеячы рады БНР, лідэры розных дробнабуржуазных партый і арганізацый. У свядомасці асобных з іх яшчэ захаваліся, сапраўды, некаторыя антырускія настроі. У 1924 годзе, за два гады да вяртання ў БССР, у адкрытым пісьме ў рэдакцыю газеты „Эхо" В. Ластоўскі, напрыклад, пісаў, што ў аснове беларускага нацыянальнага адраджэння разам з гістарычнай традыцыяй і этнаграфічнымі прыметамі ляжыць і расавы элемент. Расавы элемент ён так разумеў: „...беларусы (крывічы) і рускія — дзве розныя расы. Даныя антрапалогіі сведчаць, што мы, беларусы (крывічы) адносімся да арыйскага тыпу, а рускія, ці ўласна вялікарусы, з'яўляюцца аславяніўшыміся (па мове) манголамі". І далей В. Ластоўскі піша: „Такім чынам, беларускі рух па сутнасці з'яўляецца не проста сепаратысцкім ад Расіі, а рухам нацыянальна-расавым, і ў гэтых адносінах ён падобны з рухам ірландскім". Гэты дакумент захоўваецца ў ЦДАМЛіМ БССР. Вось вам пазіцыя былога старшыні Савета Міністраў БНР, які да пачатку 1924 года пакінуў палітычную дзейнасць. Трэба дадаць: за гэтыя погляды ў 1924 годзе ён быў выключаны з партыі беларускіх эсэраў. З падазрэннем да яго адносіліся беларускія эсэры і за тое, што ён рабіў тэрытарыяльныя ўступкі літоўскай буржуазіі. У прыватнасці, ён пагаджаўся ўключыць значную частку Гродзенскай губерні ў састаў буржуазнай Літвы.

А. МАЛАШКА. Па гэтаму пытанню можна прывесці і іншыя факты. У Празе, у эміграцыі вясной 1921 года адбылася канферэнцыя ўсіх беларускіх партый і арганізацый. Ёсць яе стэнаграма. Па дакументах паступае ацэнка „слуцкага паўстання", відаць роля польскага генеральнага штаба ў гэтай акцыі і г.д. Аднак тут характэрная дэталь. Лозунг Пражскай канферэнцыі быў такім: „Не з бальшавікамі, не з палякамі, не з панамі, і не з камісарамі, а з беларускім народам". На гэтай аснове ішла кансалідацыя ўсіх эміграцкіх беларускіх сіл. „Не з камісарамі, не з панамі, а з беларускім народам" — вось такая палітыка была ў беларускіх нацыяналістычных фарміраванняў — яўна антысавецкая, антыруская.

А. МІХАЛЬЧАНКА, нам. начальніка Галоўнага архіўнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў БССР. Паўтара года назад мы атрымалі 21 справу па БНР, якіх пакуль што не бачылі нашы даследчыкі. Дарэчы, у рэспубліцы на сённяшні дзень зняты абмежаванні па допуску з 72 працэнтаў спраў, раней малавывучаных. Работа гэта працягваецца.

Але хачу падкрэсліць: у нас слаба вывучана нават тое, што адкрыта. Гэтымі днямі наш архівіст, дырэктар Цэнтральнага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва (ЦДАМЛіМ) БССР Ганна Іванаўна Сурмач вярнулася з Масквы, дзе ў ЦДАМЛіМ СССР выявіла яшчэ восем раней невядомых спраў па Беларускай Народнай Рэспубліцы. З'явіліся новыя звесткі аб дзейнасці Ластоўскага і іншых дзеячоў БНР.

Сярод нявывучаных спецыялістамі дакументаў — справа аб консульстве БНР у Канстанцінопалі. У мемарандуме ад 14 лютага 1921 года сказана: БНР у розны час прызнавалі Эстонія, Латвія, Грузія, Фінляндыя, Літва, Украінская цэнтральная рада, Польшча. Бээнэраўцы падтрымлівалі сувязі з Дзянікіным, Махно...

Вам, гісторыкам, меркаваць: было гэта фармальна або нефармальна, адпавядае ісціне або не. Не ўведзены ў навуковы абарот дакументы, у якіх упамінаецца канстытуцыя БНР. Ёсць бланкі пашпартаў, тэкст закона аб грамадзянстве і г.д. Захавалася цэлая папка скаргаў сялян, якія ў перыяд нямецкай акупацыі звярталіся ў народны сакратарыят БНР з просьбамі вярнуць іх скаргі аб рэквізіцыях, праводзімых акупантамі-немцамі з 10-й арміі. Дарэчы, 10-я армія мела сваю газету, дзе публікаваліся матэрыялы БНР.

Рэпліка. Як быць з дакументамі, якія знаходзяцца за мяжой?

А. МІХАЛЬЧАНКА. Мы працуем праз Беларускі фонд культуры. У нас ёсць праграма „Вяртанне". Міжнароднае права дазваляе, як правіла, адно — атрымаць копіі за грошы. Валюты ў архівістаў няма. Дзякуючы Беларускаму фонду культуры,

(Працяг на стар. 6)

© PDF: Kamunikat.org 2020 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2020

АМЕРЫКА, ЯКАЯ ТЫ?

ВЯЧЭРА

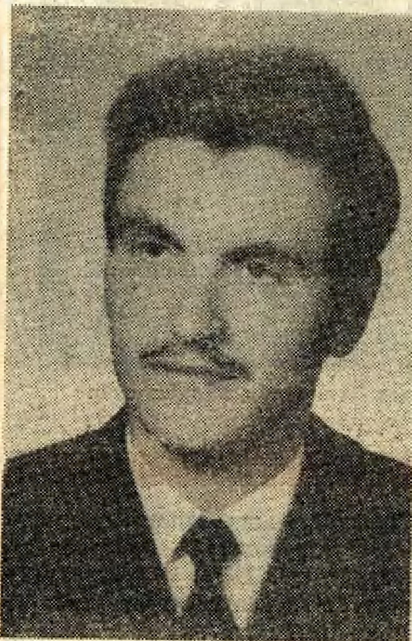
Колькі ў Амерыцы каштуе ежа? Такое пытанне ставяць мне амаль усе мае размоўцы, якія ведаюць, што я быў у ЗША. На жаль, усебаковага адказу на такое пытанне даць я не магу. Справа ў тым, што ведаю я параўнаўча мала ў галіне цэн аб разнародных прадуктах. Пры гэтым аднак хачу заўважыць, што праблемай цэн прадуктаў я ўсё ж-такі цікавіўся і такія-сякія веды ў кулінарна-правіянтавай галіне здабыў. Найчасцей мне людзі задаюць пытанне такое: колькі адзін амерыканец выдае грошай на месячнае харчаванне. Адказ на такое пытанне не просты, бо вядома, што розныя людзі выдаюць розныя сумы на аднадзённае ці аднамесячнае ўтрыманне. І таму можна гаварыць аб тыповым амерыканцу і аб правіянтавых патрэбах. І так, у сярэднім амерыканец расходуе ў месяц на ежу 150-200 долараў. Трэба пры гэтым дадаць, што параўнаўча танныя прадукты ў магазінах, але дарагая ежа ў рэстаранах. Гэта значыць, што дарагія тут вельмі паслугі. І таму амерыканец, які сталуецца ў танных рэстаранчыках ці нават сталоўках, мусіць выдаць на ежу 400—450 долараў у месяц. Для прыкладу, я абедаў ва ўніверсітэцкай сталовай. Спецыфіка яе заключаецца ў тым, што ежу накладае сабе ў місачку кожны гэтай ежай зацікаўлены і што гэту ежу пры касе касірша важыць. У сярэднім такі студэнцкі абед каштуе каля пяці долараў.

Былі мы два разы ў польскім рэстаранчыку „Тэрэса", елі там вельмі сярэдненькія як бы паўабеды, якія каштавалі 7-8 долараў, і наш апякун пан Антось гаварыў, што гэта вельмі танна.

Сёння аднак я хачу затрымацца на адной вячэры, праўда, досыць смачнай, якая закончылася для мяне і Барташэвіча досыць „нясмачна". Дзякуючы ветлівасці і ахвярнасці пані Раі і пана Антося, паехалі мы ў паўгорную мясцовасць, адлеглую ад Нью-Йорка каля двухсот кіламетраў. Калі мы ўжо ўдоваль нахадзіліся па горах і надыйшоў вечар, нашы апекуны павялі нас на вячэру. Рэстаран быў вельмі вялікі, так прыблізна на чалавек 600. Нічога прывабнага ў ім не было. Аграмадная зала была крыху падобнай да велізарнай пуні. Пасярэдзіне залы стаялі велізарныя сталы і на іх кучы рознай ежы. Калі мы селі за сталы, паявіліся афіцыянты і налілі нам па кубачку супу. Пасля гэтага афіцыянты прапалі. Аказалася, што па другое блюда трэба самому ісці да сталоў, на якіх стаіць ежа. На сталах было ежы колькі хочаш, і колькі хочаш можна было яе класці на талеркі. З'еўшы другое, можна было ісці да другіх сталоў, на якіх стаяла ўсё салодкае. І там таксама можна было браць колькі хочаш. Аднак вядома, што чалавек мае толькі адзін страўнік і можа з'есці столькі, колькі можа. Так было і з намі. Калі ўжо мы наеліся, прыйшоў афіцыянт і пачаў нас падлічваць. Зрэшты, лічыў вельмі коратка. Аказалася, што трэба заплаціць 80 долараў. Гэта значыць, вячэра кожнага з нас каштавала 20 долараў. Трэба яшчэ дадаць, што алкаголю мы не выпілі нават кроплі. Пачуўшы і пабачыўшы ўсё гэта, пералічыўшы дваццаць долараў на 25.000 злотых, мы з Барташэвічам ахнулі. Затое гаспадары нашы, якія, зрэшты, за ўсё заплацілі, доўга нас пераконвалі, што гэта вельмі нізкая цана; і што мы ўсе павінны моцна цешыцца, што так салідна паелі за такую мізэрную аплату. Вядома, культура! Мушу прызнацца, што ў мяне пасля гэтага астаўся свайго роду комплекс, і я да канца знаходжання ў ЗША, калі толькі мяне нехта запрашаў у рэстаран, нервова шукаў прычыны, з-за якой у рэстаран ісці не магу, і такую прычыну знаходзіў. Шкада мне было ветлівых амерыканскіх беларусаў і іх грошай.

Алесь Барскі

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

ВЯЧАСЛАЎ РЫШЧУК

Вячаслаў Рышчук працоўны, самастойны жыццёвы шлях распачаў у Боцьках. Сем год працаваў там у гмінным упраўленні, затым перайшоў на партыйную работу. Чатыры гады быў кіраўніком асяродка ідэйна-выхаваўчай працы гміннага камітэта ПАРП, а ад 1984 года з'яўляецца ён інструктарам гарадскога камітэта ПАРП у Бельску-Падляшскім. Выконвае ён шмат грамадскіх функцый, між іншым, ён член прысуднай калегіі, старшыня гуртка ТППР у сваёй установе. Справаздачна-выбарная канферэнцыя Бельскага аддзела БГКТ выбрала яго ў склад праўлення аддзела, а таксама, дэлегатам на XI З'езд БГКТ.

На думку Вячаслава Рышчука, Беларускае таварыства мае вялікія дасягненні ў сваёй дзейнасці. Найважнейшай справай з'яўляецца тое, каб давесці да канца будову Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы і, вядома, сабраць як мага больш патрэбных экспанатаў. Калі стане наш музей выхаваўчай установай, калі яго ўплыў будзе мець сілу ўздзеяння на нацыянальныя пачуцці, на іх умацаванне — гэта будзе самай вялікай справай для нас.

— У нас у Бельску, — гаворыць Вячаслаў Рышчук, — існуе ў некаторых людзей нацыянальная дылема. Яны не ведаюць, куды прыхіліцца і кім лічыцца па нацыянальнасці — беларусамі ці ўкраінцамі, калі прадстаўнікі УТСК пачнуць даказваць свае рацыі. Зразумела, гэта справа дабравольная, але яна павінна быць свядомая. А вось гэтай свядомасці часта не хапае, так як не хапае выхаваўчай, растлумачальнай, належна ўаргументаванай пераканаўчай працы з боку БГКТ.

У далейшай дзейнасці БГКТ важна, каб развіваць нашую мастацкую самадзейнасць. Яе рант цяпер даволі высокі. Гэтае самае трэба сказаць і аб Пачатковай школе № 3 і аб Агульнаадукацыйным ліцэі імя Браніслава Тарашкевіча, у якіх навучаецца беларуская мова. Усё трэба рабіць, каб гэтыя тры дзялянкі — будова Музея, беларускае школьніцтва і аматарскі рух далей не зніжалі свайго „лёту".

(мх)

ІРЫНА ТАРАНТА

Выпускніца Агульнаадукацыйнага ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча з 1975 года. Цяпер маладзёжны дзеяч у Бельску-Падляшскім. У гадах 1981—1984 старшыня гарадскога праўлення Саюза сацыялістычнай польскай моладзі (ЗСМП), а цяпер — намеснік старшыні.

— Найважнейшай справай для нас з'яўляецца тое, каб мы, беларусы, не забываліся, што з'яўляемся беларусамі, каб не саромеліся сваёй нацыянальнасці, а наадварот, ёю ганарыліся, каб не забывалі сваіх традыцый і абычаяў, — гаварыла Ірына Таранта.

Яна родам з вёскі Кашалі, што па-суседску з Орляй. А такіх выхадцаў з вёсак у Бельску большасць. І таму зразумелая для яе псіхіка такіх людзей, асабліва маладых. Бывае так, што пакуль жыў чалавек на вёсцы, беларускасць пры ім трымалася, але перасяліўся ў горад, беларускасць адыходзіць. Яе цураюцца часам з асабістай выгоды, а часам проста з наіўнасці.

— Многія члены БГКТ з'яўляюцца адначасова членамі ЗСМП. Найбольш іх у Беларускім ліцэі. Варта было б, каб яны супольнымі сіламі прыступілі да тых ці іншых пачынанняў.

Нашую маладзёжную дзейнасць ЗСМП мо варта звязаць з дзейнасцю БГКТ, — разважала Ірына Таранта. — Магчыма, што гэта пайшло б на карысць абедзвюм арганізацыям. Тым больш, што ёсць многа супольнага ў праграмах дзейнасці.

Варта было б таксама зрабіць спробы арганізаваць на прадпрыемствах і ва ўстановах супольныя мерапрыемствы, у якіх ёсць гурткі ЗСМП, а гуртκоў БГКТ няма, хаця члены БГКТ ёсць. Варта было б таксама, каб набліжаючыся З'езд БГКТ увёў папраўку ў свой статут адносна арганізавання гурткоў БГКТ на прадпрыемствах і ўстановах. Тады супольнае дзеянне было б толькі ўзмоцненае. А ў нашых бельскіх умовах было б напэўна карысным.

(мх)

У ЛІЦЭІ

І зноў 1 верасня напоўніліся школы гоманам дзяцей і моладзі. І зноў урачыстае адкрыццё новага навучальнага года. У Бельскім беларускім ліцэі імя Браніслава Тарашкевіча, як заўсёды, урачыстасць адбылася ў спартыўнай зале, у якую сабралася 388 навучэнцаў і больш як 20 настаўнікаў. Пасля Дзяржаўнага гімна, 90 першакласнікаў ліцэя злажыла ўрачыстую прысягу, а затым дырэктар ліцэя Аляксей Карпюк выступіў з прамовай, у якой, між іншым, было сказана, што ў маі атэстат сталасці атрымалі 83 ліцэісты. З іх 63 асобы здало экзамены ў вышэйшыя ўстановы, у тым ліку 13 выпускнікоў ліцэя будзе вучыцца за граніцаю — у СССР, Чэхаславакіі і Балгарыі.

Дырэктар асабліва моцна падкрэсліў пахвальную публікацыю у „Газеце Вспулчэснай" пад загалоўкам „Школа мараў" ад 24.06.1988 г., у якой сярод ліцэяў Беласточчыны Бельскі ліцэй займае другое месца. Лаўрэаты прадметных алімпіяд зрабілі славу Бельскаму ліцэю. Мастацкая самадзейнасць, спорт і іншыя галіны самаадданай працы вучняў вельмі высока тут значаць.

З пажаданнямі навучэнцам і настаўнікам выступіў намеснік старшыні бацькоўскага камітэта Мікалай Лапацюк. З вялікай увагай прысутныя выслухалі прамову сакратара Ваяводскага камітэта ПАРП і адначасова намесніка старшыні Ваяводскай рады народовай Мікалая Козака, які сказаў: „Каб мяне запыталі, якая школа ўпрыгожвае беластоцкую асвету — адразу адказаў бы, што Бельскі беларускі ліцэй". Падкрэсліў ён таксама вялікую місію ліцэя не толькі ў навучальнай, але таксама ў нацыянальна-выхаваўчай ролі, якая патрабуе смеласці. Ведае ён гэтыя справы добра, бо сам закончыў Гайнаўскі беларускі ліцэй.

Урачыстасць закончылася мастацкай часткай і калектыўным адспяваннем стоячы песні на словы Канстанцыі Буйло „Люблю наш край, старонку гэту".

(мх)

ПРЫСУТНАСЦЬ

студэнцкая старонка

БЕЛАРУСКАЕ АБ'ЯДНАННЕ СТУДЭНТАЎ — НЕ ЗАРЭГІСТРАВАНА

Устаноўчы камітэт Беларускага аб'яднання студэнтаў паведамляе, што пасля трох месяцаў ад таго, як была складзена заява на рэгістрацыю БАС, атрымаў з Гарадской управы ў Варшаве адмоўны адказ. Рашэнне 19.08.1988 абгрунтавана наступным чынам: „Analiza załączonych do wniosku o rejestrację dokumentów, a zwłaszcza projektu statutu wskazuje na niecelowość rejestracji Białoruskiego Zrzeszenia Studentów. Studenci mniejszości białoruskiej mają bowiem możliwość prowadzenia działalności społeczno-kulturalnej w istniejących już strukturach, np. w ramach Ogólnopolskiej Rady Studenckiej Mniejszości Narodowych przy Krajowej Radzie Kultury Zrzeszenia Studentów Polskich oraz Sekcji Młodzieżowej Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego."

БЕЛАРУСЫ Ў ВІЛЬНІ

Горад Вільня займаў асаблівае месца ў гісторыі беларускага нацыянальнага адраджэння. **Гэта ж тут выдавалася вядомая „Наша Ніва", да традыцыі якой звяртаецца, хаця б у назве і наш беластоцкі тыднёвік.** Пазней, у міжваенны час, была Вільня культурным і палітычным цэнтрам Заходняй Беларусі. Зараз Вільня — сталіца Літоўскай ССР і, хаця па сённяшні дзень засталася яна горадам шматнацыянальным, знешні воблік яе амаль поўнасцю літоўскі.

Беларусаў у Вільні сёння, паводле афіцыйных статыстык, 6%. Сярод іх і даўнія нацыянальныя дзеячы, актыўныя ўдзельнікі культурнага жыцця ў даваенны час, як Людвіка Войцік, ці Янка Багдановіч, але большасць гэта маладое пакаленне, якое вучыцца і працуе ў Вільні. Аднак, толькі ў апошні час удалося віленскім беларусам наладзіць арганізаваныя формы культурнага жыцця. Менавіта летам гэтага года быў зарэгістраваны пры гарадскім фондзе культуры Клуб аматараў беларускай народнай культуры. Факт узнікнення гэтай суполкі — яшчэ адно пасведчанне хвалі нацыянальнага адраджэння, якая ўздымаецца ва ўсёй Беларусі, а таксама вынік змен, звязаных з перабудовай, якая, як аказваецца, датычыць самых дэтальных праблем штодзённага жыцця.

Мэтай суполкі з'яўляецца, перш за ўсё, згуртаваць віленскіх беларусаў, даць ім магчымасць актыўна ўдзельнічаць у культурным жыцці. У праграме суполкі знайшлі таксама месца дзеянні для захавання беларускіх традыцый у Вільні, апека над помнікамі, звязанымі з роднай гісторыяй, святкаванне важных гадавін і г.д. У сваёй працы не думаюць нашы віленскія суродзічы абмяжоўвацца вузенькім кругам — як „амбасадары" беларусчыны, думаюць папулярызаваць сваю культуру, садзейнічаць развіццю сапраўднай дружбы паміж суседнімі народамі. Сярод членаў суполкі ёсць і літвіны, што сведчыць пра неабыякавасць і другога боку. Наладжаны ўжо кантакты з Мінскам і іншымі гарадамі БССР, адкуль можна спадзявацца падтрымкі і дапамогі. Яшчэ перад рэгістрацыяй наладжана было некалькі сходаў. Летам адбыліся дзве цікавыя сустрэчы: з калектывам мінскага тэатра імя Янкі Купалы і з вядомым майстрам народных інструментаў Пузыной. Вясной наладжана была супольная паездка на свята паэзіі ў Вязынку.

Сярод членаў клуба многа людзей маладых, актыўных, дынамічных. Такім з'яўляецца і старшыня інжынер Валянцін Стэх. Ягоную кароткую інфармацыю пра ўзнікненне Клуба надрукавалі віленскія газеты. Пісала пра гэта і мінская „Літаратура і мастацтва".

(Працяг на стар. 4)

МОЛАДА, СУЧАСНА, ПА-БЕЛАРУСКУ

УСЁ ТОЙ ЖА КАМОЦКІ?

Імя Алеся Камоцкага, бадай, далёка не новае ўжо для чытачоў „Нівы". Не далей, як у кастрычніку мінулага (1987) года яго творчасць рэцэнзаваў Юрка Ляшчынскі ў „Прысутнасці".

Я цалкам згодны з Ю. Ляшчынскім, калі лірызм, мяккі тэмбр голасу і іншыя знешнія прахвы выканаўчай манеры Камоцкага ён параўноўвае з творчасцю беларускага барда са ЗША Данчыка. Не менш слушна зазначае аўтар і аб выяўленні істотных адрозненняў двух выканаўцаў пры паглыбленні ў сутнасць іх творчасці. Але ніяк не магу згадзіцца, што „яшчэ нясмела, як бы вобмацкам, ставіць першыя крокі беларуская аўтарская песня". Адна праблема тут — няма ў беларусаў уласнай фірмы грамзапісу (яна ліквідавана ў Мінску яшчэ ў сталінскія часы). А што датычыць вастрыні паэзіі, эмацыянальнасці вобразаў, дык таго ж Сокалава-Воюша можна ставіць упоравень з папулярным Высоцкім. Тым больш, што касетныя запісы Сяржука, як і Высоцкага калісьці, жывуць ужо масавым жыццём, не чакаючы афіцыйнага тыражыравання. Калі ж казаць пра майстэрства валодання гітарай, дык наш Камоцкі мог бы даць вялікую фору многім зоркам грамафоннага бард-бізнесу.

Зрэшты, першы шлях у прафесію і вёў Алеся да музыкі: пасля школы ён вучыўся ў Мінскім музычным вучылішчы. Праўда, авалодваў не гітарай (гэта заставалася хобі), а трубой. Служба ў арміі і падштурхнула да думкі: „Ці не хопіць дудзець? Трэба знайсці сур'ёзную справу".

Гэтай сур'ёзнай справай аказалася філасофія, дзеля вывучэння якой Алесь Камоцкі паступіў у Беларускі дзяржаўны універсітэт.

Спадзяюся, што чытач зразумее, адкуль гэтая філасофская асэнсаванасць у яго песнях, адкуль выканаўчая культура. Проста аб'яднаўся два шляхі, з якіх ён пачаў крокі ў сталае жыццё.

Варта сказаць, што і „дудзець" ён не перастаў. Бо аматары рока ў Беларусі добра ведаюць Камоцкага і як саксафаніста вядомай мінскай панк-рокавай групы „Зарціпо".

Сам жа Камоцкі праславіўся як лідэр той плыні ў беларускай бардаўскай песні, якая аб'ядноўвае выканаўцаў прафесійнай паэзіі (назавем яшчэ тут Вольгу Цярэшчанка з Гомеля, Алега Паўлёнка з Наваполацка і інш.). Дзякуючы яму для прыхільнікаў камернай эстрады, для шырокай моладзі стала больш блізкай і зразумелай паэзія М. Багдановіча, У. Караткевіча, Л. Геніюш, С. Дубаўца. Згадзіцеся, няшмат моладзі, на жаль, захапляецца чытаннем паэтычных зборнікаў. На Беларусі ж гэтае становішча нагартае хворая моўная сітуацыя. Але колькі маладых людзей збірацца, каб паслухаць тое ж шчырае паэтычнае слова, напрыклад, Янкі Сіпакова, пад пранікнёныя гукі Алесевай гітары:

Варта ў крылы паверыць свае,
Трэба ў крылы свае паверыць,
А нам смеласці ўсё не стае,
Каб свой край на свой лёс
перамерыць.

Праўда, уласным творчым лёсам Алесь даказаў, што не варта асаблівa гарадзіць стылістычных плотаў у мастацтве. Бо зусім не было кананасцю, калі з выканаўцы прафесійнай паэзіі Камоцкі ператвараўся ў сяпяваючага паэта. Паэт жа і раней у ім жыў. Проста ён вый-

шаў вонкі, калі адчуў упэўненасць у сабе.

Пра што ж уласныя думкі гэтага барда (хоць уласнымі яны былі і тады, калі выказваліся пра нашу класіку ці беларускія пераклады латышскай, літоўскай, заходнееўрапейскай паэзіі)? Варта назваць гэтак званы „жывёльны цыкл" („Карова за шлагбаўмам", „Сабака ў банкетнай зале"), які камусьці падасца жартоўным, а камусьці — што больш правільна — праз свет жывёл раскрые вочы на самога сябе. Альбо яшчэ „Асфальтавы марш" пра тое, што кожны наш крок на зямлі непаўторны і незваротны, і таму варта зрабіць яго асэнсаваным.

Прысуд часінам застою гучыць у песні „Парад нязздзейсненых надзей" пра тое, як барацьба за ідэю часам можа ператварыцца ў паказуху недаробленага, бутафорыю недаасэнсаваных ідэалаў...

Тут толькі што было бязлюдна...
Было — няма на што глядзець.
Ды раптам выбухнуў салютам
Парад нязздзейсненых надзей.
Ідэі, мары, спадзяванні,
Усё, на што дзівак палюе,
Ідзе у рад і нос хавае.
Вакол народ, народ цікуе...

Зразумела, гэтыя кароткія нататкі не могуць прэтэндаваць на вычарпальны нарыс жыцця і творчасці адной з зорак беларускай маладзёжнай песні. Зусім мала тут пра яго рок-творчасць, пра спадзяванні і страты на гэтым шляху, зусім нічога не сказана пра бардаўскі дуэт „Кася і Алесь", які цяпер ператварыўся ў сяпяваючае, але поўнае яшчэ і гаспадарчых клопатаў.

Усяго, зразумела, не перакажаш. Але варта яшчэ дадаць, што Камоцкі — з тых прадстаўнікоў новага беларускага мастацтва, якіх не назавеш „двухаблічнымі Янусамі". Ці не мала было „артыстаў", калі на сцэне ён беларус, а дома, у жыцці — ніхто... як усе... А часам і на сцэне беларускасць сходзіла толькі за „добры салёны жарт". Публіка страціла давер да такога мастацтва. Камоцкаму ж давяраюць. І ёсць падставы.

Вітаўт Мартыненка
Фота Сяржука Брушко

КОЛЬКІ НАС, БЕЛАРУСАЎ?

Так пытаецца Уладзімір Юзвюк у „Ніве" за 20 сакавіка г.г. і адказвае сам сабе, што, можа быць, у Польшчы жыве нас агулам шэсцьсот тысяч, або... усяго толькі сто дваццаць, не болей. Гэтыя крайнія лікі тысячаў — вынік прыблізнага аналізу з аднаго боку, і статыстычных падлікаў. Па-праўдзе, аднак, ніхто дакладна не ведае.

Пішуць у газетах пра шэсцьсот і болей тысячах праваслаўных... палякаў. Колькі сярод іх трэба шукаць беларусаў, а колькі украінцаў (не ўсе ж яны грэка-католікі), а колькі яшчэ іншых, у іх ліку і сапраўды палякаў??? Алесь Варскі неяк навадзіў праверку дакументаў сваіх студэнтаў беларускай філалогіі ў Варшаве. Ён нямала здзівіўся, калі згледзеў, што нават тыя з беларускіх ліцэяў запісаліся палякамі. Чаго здзіўляцца, калі і ён не атрымаў згоды ад былога старшыні Галоўнага праўлення БГКТ М. Самоціка на артыкул аб ім. Каб не падкрэсліваць — значыць — яганага беларускага патрыятызму, бо гэта будзе не даспадобы ўладам!

Памятаю і вопіс Дзядзькі Кваса, як ён тлумачыў нейкаму функцыянеру сваю беларускую нацыянальнасць, а той у адказ паказаў яму рукою на ўсход: не месца беларусам у Польшчы!

І ў маім выпадку здарылася падобная мітусня.

Калі арганізавалі ў Сельцах польскую дывізію, мяне накіравалі служыць у Першую танкавую брыгаду імя Вэстэрплятэ. Нікому тады не перашкаджала тое, што я запісаўся беларусам. І так я праз усю вайну прайшоў. Увосень сорак пятага прыехаў у Шчэцін жыць. Праз год спатрэбіўся абмен дакументаў, і я зайшоў у вайсковую канцылярыю, у якой угледзеў самавітага сяржанта. З ім гэта і давялося мне паспрачацца, бо ён, нават і не пытаючы ў мяне, адразу ўпісаў у мой новы дакумент нацыянальнасць польскую. Сяржант паднёў гвалт і лямант, што аж сорамна было глядзець на яго, так ён кіпеў у адказ на маё патрабаванне запісаць мяне беларусам. Даказваў, што і ён з „крэсаў", і Сібіры таксама панюхаў, але гэта не значыць, што ён не паляк...

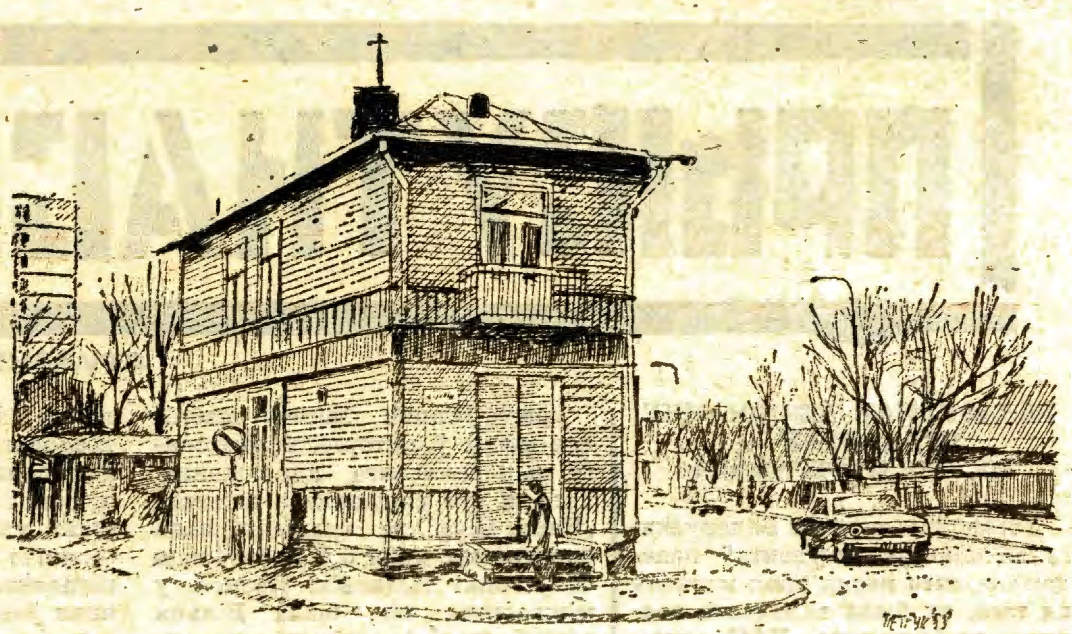
Сяржант накрычаўся, упрэў, бы конь у дарозе, і аціх. Тады ўзяўся за яго я. Аж з'явіўся аднекуль малады афіцэр. Не вымавіўшы ані слова, паглядзеў на мяне, на мае чаравікі, і пайшоў назад у свой кабінет, дзверы ад якога былі адчынены і таму ён усё чуў.

Сяржант выпісаў мне новую вайсковую кніжачку, запісаўшы мяне ў ёй беларусам, так як і ў папярэдняй, яшчэ з вайны.

Праз нейкі час пасля я рабіў старанні атрымаць рамесную канцэсію. Далі мне фармуляр, я яго акуратна запоўніў, гэтак жа сумленна ўпісаўшы сябе і там беларусам (тады ўсюды былі рубрыкі „нацыянальнасць").

(Працяг на стар. 5)

Стары Беласток. Вул. Грунвальдская. Мал. У. Петрука.

ГДАНЬСКІЯ „ЖАВАРАНКІ"

(Працяг са стар. 1)

Вішанкаў і многіх другіх. Усё ж такі без прафесіянальнай дапамогі такія калектывы (між іншым вакальна-танцавальны калектыў „Маланка") не мелі шанцаў доўгага існавання, яны трывалі толькі па некалькі гадоў.

Нарэшце ў 1981 годзе створаны быў вакальны калектыў, якому пашчасцілася мець музычнага кіраўніка, добрага знатака гэтага рамяства, вядомага педагога Анатоля Валічэнка. Дзякуючы гэтаму вучыліся спяваць не толькі простыя песні, але і больш складаныя, сучасныя і фальклорныя на чатыры галасы.

У вакальным калектыве было пачаткова 16 чалавек, большасць — моладзь. Пачалася праўдзівая, фантастычная „гульня" з роднай песняй, хацелася навучыцца як найбольш нашых песень, разабрацца ў іх спецыфіцы, зразумець чароўнасць музыкі і глыбокі сэнс слоў.

Ад 1982 года пачалі прымаць удзел у цэнтральных аглядах беларускай песні ў Беластоку. Першы і другі раз выступілі з мешаным калектывам. Цяжка было вытрымаць, хто можа выступіць у аглядзе (згодна з рэгулямінам толькі восем асоб). Усе хацелі. Перажываць свята беларускай песні было вельмі прыемна. Ніхто не звяртаў увагі на адлегласць з Гданьска ў Беласток, на цяжкасці падарожжа і на тое, што пачаткова начавалі проста на падлозе ў клубе ГП БГКТ пры вул. Варшаўскай 11.

У наступныя гады невялікая частка вакалістаў аднак адлучылася ад калектыву, засталіся найбольш адданыя. Два гады назад змяніўся таксама музычны кіраўнік, але зноў пашанцавала. Працу з калектывам пачаў вельмі здольны студэнт Акадэміі музычнай у Гданьску Ірыней Лаўрэшук. Ён беларус, а па працавітасці і замілаванні да роднай песні няма яму роўных.

Дзякуючы вялікай адданасці музычнага кіраўніцтва і ўдзельнікаў самадзейнага ансамбля, развучылі дзесяткі родных песень. З прыемнасцю трэба звярнуць увагу на безупынныя пошукі ўсё новага рэпертуару і нават кампанаванне ўласных беларускіх песень.

Калектыў абгрунтаваўся, асеў, здаецца, назаўсёды, стаўся чымсьці моцным, трывалым. Падумалі пра назву калектыву. Пасля бурлівай дыскусіі ўзгоднілі ахрысціць ансамбль „Жаваранкамі". Назва спадабалася.

„Жаваранкі" не хацелі адставаць ад іншых беларускіх калектываў адносна ўбору. На цэнтральных аглядах беларускай песні ў Беластоку амаль усе выступалі ў народных уборах. Самі купілі матэрыял, пашылі блузкі і кашулі. Нямала было клопатаў з вышыўкай, проста нідзе нельга было купіць адпаведных нітак, чырвоных і чорных. Дапамаглі суродзічы з-за мяжы. Дзякуючы ім ужо некалькі гадоў калектыў з Гданьска выступае ў вышываных блузках.

Калектыў „Жаваранкі" штогод атрымлівае ўзнагароды на цэнтральным аглядзе беларускай песні ў Беластоку. Мае амбіцыі спяваць не толькі ў беларускім асяроддзі. Арганізуе канцэрты ў клубе Украінскага таварыства, наладзіў супрацоўніцтва з Савецкім домам культуры і навукі ў Гданьску, выступаў перад савецкай і польскай публікай. У 1986 годзе прымаў таксама ўдзел у аглядзе савецкай песні ў клубе „Руды кот" у Гданьску.

Застаецца толькі жадаць калектыву „Жаваранкі" як найвышэйшага ўзроўню і як найбольшай колькасці слухачоў, а музычнаму кіраўніку і ўдзельнікам —добрага здароўя і многа радасці ў жыцці.

А. Іванюк

Фота С. Грынявіцкага

ПАХ ХЛЕБА

Аднойчы паехала я ў Гайнаўку за пакупкамі. Купіла ўсё, што задумала, і буханку хлеба таксама ўзяла.

Прыйшла на вакзал і адразу накіравалася ў свой цягнік. Села ў купэ, пачала чытаць газету. Неўзабаве прыйшла прыбіральшчыца, старэнькая жанчына.

— Вы хлеб купілі. Як прыемна пахне.

— Адкуль вы ведаеце? — здзіўлена спытала я.

— Я вам сказала, што прыемна пахне. Пах хлеба я чую здалёк. Пеpажыла я холад і голад. Пры немцах вывезлі нас у Беласток. Там прадавалі хлеб на карткі і быў ён напалавіну з пілавіннем. Прадавалі яго мала. Мне было тады 11 год. Я кожны дзень чакала кавалачка хлеба. Як скончылася праклятая вайна і мы вярнуліся ў вёску, то я не магла наесціся хлеба дасыта. Ён мне пах і пахне здалёк. Ніщто так прыемна не пахне, як хлеб.

Мая бабуля расказвала, што падчас рэвалюцыі ў Расіі біліся за хлеб. Пяклі яго з бярозавых лісткоў. Сушылі лісце, малолі ў жорнах і пяклі. Горкі быў, але людзі елі. З жалудоў таксама пяклі хлеб. Пах хлеба са звычайнай мукі чулі здалёк і зайздросцілі тым людзям, якія маглі купіць хлеб.

Хто ведае, што такое голад і нястача, той да хлеба адносіцца з пашанай, не кідае яго ў кош або проста на вуліцу. Ён шануе кожную крышынку хлеба.

Вы, маладыя, не шануеце хлеба. Для вас хлеб гэта тавар, які можна купіць. Глядзіце, каб не марнатравіць хлеба і каб не шукаць потым яго на сметніках.

Прыбіральшчыца пайшла далей, а я падумала — гэта ўсё праўда. Колькі хлеба валяецца ў кашах, колькі вывозяць на сметнікі — і ніхто гэтым не цікавіцца. Даволі лёгка прыходзіцца людзям хлеб, а асабліва нашай моладзі. Помню, як аднойчы маладая дзяўчына ў цягніку пачала есці бутэрброд з кумпяком і ёй чамусьці не пасмакавала. Яна без лішняй цырымоніі выкінула яго ў кош.

Вось як жывуць цяпер людзі і ўсё наракаюць, што кепска.

Аўрора

БЕЛАРУСЫ Ў ВІЛЬНІ

(Працяг са стар. 3)

Варта яшчэ адзначыць, што беларусы не былі першымі. Некалькі месяцаў раней узнік падобны яўрэйскі клуб. Вельмі ж цікавая аматарская сцэна віленскага яўрэйскага тэатра. Таксама польскае грамадства Вільні можа ценіцца новымі здабыткамі. Неўзабаве тэлебачанне будзе перадаваць кароткую праграму на польскай мове.

Вільня — горад шматнацыянальны. У тым яе своеасаблівасць і прыгажосць. Няхай кожная нацыя, вялікая ці малая, адчувае сябе там як дома. І хаця многа ўжо зроблена ў гэтым напрамку, дык усё яшчэ недастаткова. З тым большай радасцю вітаем ініцыятыву беларусаў і жадаем поспехаў!

На аснове інфармацыі Валянціна Стэха

В. Сельвесюк

ЗНАЁМСТВА З БЕЛАРУССЮ

ВЯЗЫНКА

Няма мяжы, якая б магла аддзяліць творчы шлях пісьменніка ад яго жыцця. Творчасць і ёсць не што іншае, як жыццё, перададзенае вобразамі ўяўлення ў слоўным запісе. Узіраючыся ў намаляваныя партрэты Янкі Купалы ці ў скульптуры, перадаючыя яго вобраз, адчуваю сябе быццам бы ў гіпнозе. Заўсёды запалоньваў мяне яго позірк. Вочы паэта пульсуюць дабратой, спакоем і ўдумлівасцю.

Калі я даведаўся, што паедзем у Вязынку, яшчэ раз пайшоў у Купалаўскі парк і доўга, доўга ўзіраўся ў помнік. А Купала, задуменны, падпёрты сукастым кійком, углядаўся ў далячынь, быццам бы нешта хацеў сказаць.

Маё ўяўленне аб радзіме Янкі Купалы было абаснавана кніжкай Генадзія Каханоўскага пад загалоўкам „На запаветнай зямлі" і словамі Міколы Аўрамчыка:

Хто б ты не быў — наведаеш калі
Прыгожы і свяшчэнны гэты кут
Свабоднай беларускае зямлі —
З пашанай пакланіся ёй, бо тут
Купала нарадзіўся на свет белы
І ў бітве з ворагам
Згарэў Гастэла.

А сёння я сапраўды еду ў Вязынку, на Маладзечаншчыну, той цудоўны куточак зямлі беларускай, які даў і дабрату, і працавітасць, і мудрасць, і мужнасць паэту. Цяжка знайсці чалавека, які б так любіў свой народ і быў шанаваны народам. Народ для яго быў святасцю. І толькі цяпер разумею яго ўчынак. Калі ў лістападаўскую ноч 1930 года выклікалі паэта ў ГПУ, каб прызнаўся, што быццам бы ўзначальвае Саюз Вызвалення Беларусі і праз што з'яўляецца ворагам народа. Ён лепш распароў сабе жывот.

Вязынка... З запасам асабістых рэфлексій сядаю ў машыну, якая зноў мчыцца знаёмаю дарогаю. Купала нарадзіўся бліжэй Мінска, чым Колас. Калі 5 паверыць бюро падарожжа і экскурсій — гэта ўсяго 41 кіламетр ад сталіцы. Паварочваем налева і даязджаем да галоўнага канала вілейска-мінскай воднай сістэмы.

— Вось там і Мемарыяльны купалаўскі запаведнік, — гаворыць Алесь Емяльянаў.

І пачынае расказваць.

Рашэннем Саюза Міністраў БССР быў ён адкрыты для наведвальнікаў 10 жніўня 1972 года. Агульная плошча 21 гектар. Знаходзяцца там: дом, у якім нарадзіўся Янка Купала, помнік аўтарства З. Азгура, домік паслуг, гарадзішча — археалагічны помнік II—IV ст.ст., рачулка, крыніца, валуны, на якіх віднеюцца надпісы з творчасці Купалы, частка былога фальварка, дубы, пасаджаныя беларускімі пісьменнікамі на стагоддзе з дня нараджэння паэта, і эстрада, дзе адбываюцца святы беларускай паэзіі.

Праходзім праз мосцік. З правага боку камень-валун. Узіраемся на дарогу. Перад намі, метраў у трохстах, усё роўна што русалка. У Зыгмунта Фліса разгараюцца вочы. Аднак сабраныя кветкі дае яна Пастэрнаку. Цудоўны прыгожы букет духмяных палявых кветак. За імі прыгожая Антаніна. Гаворыць, што яна купалінка. Быццам нейкую рэліквію прымае Багдан гэтыя духмяныя кветкі і з вялікай святасцю дзеліць на ўсіх. Тоня вядзе нас вузенькай сцяжынкаю, якая лягла, мабыць, там, дзе хадзіў Купала. Пераходзім мосцік на ручайку. І дзіў бярэ. Я, праўда, не біёлаг і не знаюся на раслінасці, але маю ўвагу запалоньвае прыпыненне Леха Канапельскага:

— Гэта ж чорная вольха!

Мы ўсе, як заварожаныя, узіраемся. Мне і многім маім сябрам гэта нічога не гаворыць. Хутчэй паралізаваў нас крык Канапельскага. Хтосьці пажартаваў, што, маўляў, гэта звязана з раслінным яго прозвішчам.

Канапельскі яшчэ доўга ўзіраецца ў рад дрэў і толькі потым далучаецца да нас і ў пашане замаўкае, калі кладзем гэтыя палявыя кветкі ля помніка Янку Купалу. Углядаюся ў яго воблік і неяк прыкра мне робіцца, што няма ў букеце кветкі папараці, таго сімвалу, якая дала пачатак яму і яго творчасці. Мо яна якраз і ёсць шчасцем нашага беларускага народа.

Налева ад помніка вядзе сцяжынка да хаты, у якой памяшчаецца Дом-музей Янкі Купалы. Зусім як вясковая сядзіба — калодзеж з жоравам, пограб, непадалёк вялікі камень. Узіраюся і ўяўляю — вось здарожаны Купала прысеў і адпачывае, загледзеўшыся ў ручаёк.

Пры ўваходзе, на сцяне хаты, побач дзвярэй, мемарыяльная дошка: „25 чэрвеня 1882 у гэтай хаце нарадзіўся Янка Купала — народны паэт Беларусі". Хата абстаўлена так, як было пры сям'і Луцэвічаў. Праўда, яна адбудаваная, але шэсць дылёў, убудаваных у сцяну ад сеняў, памятае нараджэнне паэта.

За намі ідзе нейкая экскурсія. Услухоўваюся ў словы правадніка: — Кожны год Вязынку наведвае каля сямідзесяці тысяч чалавек. Прыязджаюць з усёй краіны і не толькі. Пачынаючы з 1972 года ў першую дэкаду ліпеня, як пашана дня нараджэння паэта, адбываюцца тут купалаўскія святы паэзіі. Традыцыйнымі сталі таксама з'езды студэнтаў-філолагаў і святы дзіцячай паэзіі.

На здзічэлых яблынях колішняга саду даспяваюць яблыкі. Зрываю адно і кладу ў сумку, як нейкую рэліквію з „запаветнай зямлі". Прынамсі да канца маёй пабыўкі на Беларусі будзе мне прыпамінаць яно зацішша Вязынкі, якая была паэту, што „Біблія" веруючаму чалавеку. Хаця незадоўга пасля нараджэння паэта сям'я Луцэвічаў пераехала на новае месца, дык Купала ўсё жыццё лічыў Вязынку калыскай сваёй творчасці. Будучы дваццацігадовым хлопцам, вярнуўся ён у свой родны кут, прымаючы працу ў радашковіцкага судовага следчага.

У купалаўскім запаведніку цішыня. Ходзячы сцяжынкамі паміж дрэў, якія растуць тут незапланавана, а прынамсі так адчуваецца, услухоўваючыся ў шапатанне лістоўя, родзіцца ўяўленне, што, маўляў, напявае яно радкі паэзіі паэта. Знаходзіш тут адпачынак душы і не чуеш ніякай стомы.

Прасвістаў цягнік, які стукатам кол перарывае настрой святасці і вяртае ў штодзённую рэчаіснасць.

— Тут побач станцыя Вязынка, — гаворыць Тоня.

Ідзем ускраінай запаведніка і паварочваем у напрамку ручайка, які ціха-ціха шапоча з травяністым берагам.

— Тут спынімся, — гаворыць Тоня Емяльянава.

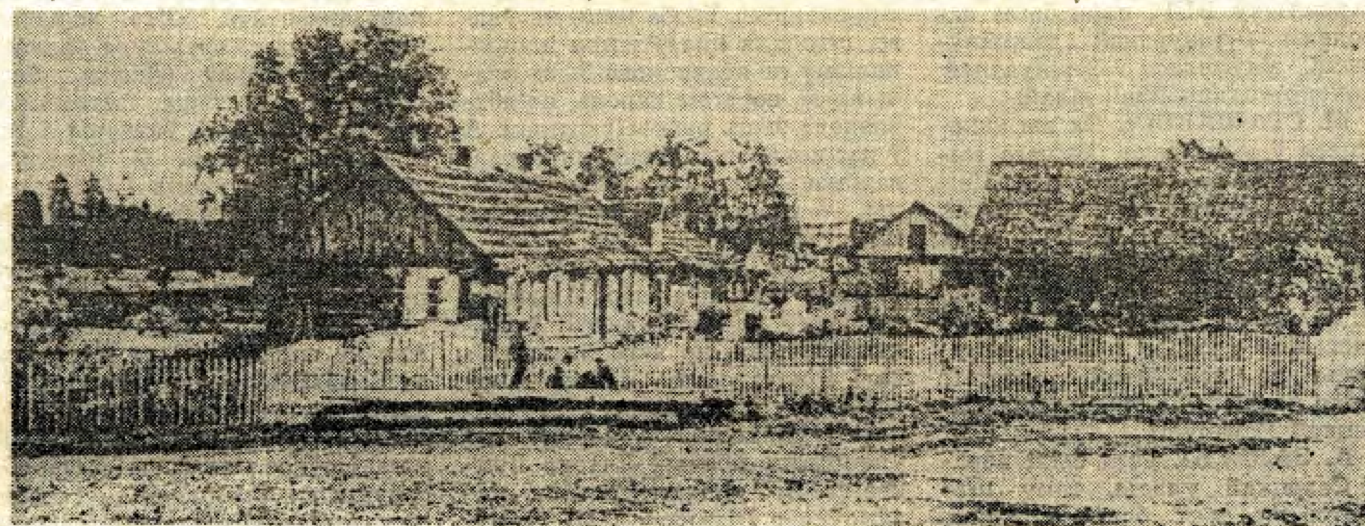
Сама схіляецца над рачулкай і падае шклянку крыштальна чыстай вады.

— Паспрабуйце. Гэта купалаўская вада. Тут заўсёды стаіць пасудзіна. Некалі быў драўляны кубачак. Усё, відаць, ідзе з поступам, — усміхаецца, быццам бы хацела апраўдаць рэчаіснасць.

Вада сцюдзёная і як жа смачная. П'еш і, здаецца, уліваеш у сябе словы паэта. Павеяў вецер і зашапацелі маладыя дубочкі, быццам рэха купалаўскіх слоў:

Калыханы вятрамі
Дай на ўсе староны,
Стогне дуб сярод поля,
Стогне дуб зялёны.

Міхась Шаховіч

Хата ў Вязынцы, дзе нарадзіўся Янка Купала. Тут у 1948 г. адкрыты філіял Музея паэта.

(Працяг са стар. 4)

Мінула, можа, два тыдні, і я пайшоў даведацца наконт гэтай канцэсіі (быў ужо сорак сёмы год). Прыняў мяне чыста апрануты і акуратна выгалены юрыст, ад якога пахацела адэкалонам і які ўявіўся мне нейкім даваенным „панам дзедзіцам". Запрасіў мяне сесці і запытаў сухім голасам пра маю... нацыянальнасць. Ён усміхнуўся і неяк спачувальна паглядзеў на мяне, бы тая маці на сваё неразумнае дзіцяня. Потым ветліва, але катэгарычна, патлумачыў мне, што такога народа, як беларусы, няма і свет пра іх чуць не чуваў. Пры тым, казаў ён, я ж служыў у польскім войску, а гэта абавязвае!

Я ўпарціўся, аргументуючы нават існаваннем Беларускай ССР, што ён даволі спакойна выслухаў і заявіў, што, відаць, будзе вымушаны перадаць мяне пад следства за здраду польскай нацыянальнасці. Замоўк, пастукваючы пальцам аб стол (ад нерваў так). Затым сказаў, што, пэўна, чакае мяне дэпартацыя назад у Савецкі Саюз, не выключана, з адначасовай ссылкаю ў той жа Казахстан, дзе я ўжо быў.

Ён стараліва выконваў загад сваіх уладаў.

— Не, пане радца, — азваўся я дрыжачым голасам. — Ёсць жа дагавор паміж абедзвюма дзяржавамі, у якім прадбачаны палёгкі салдатам. Я ваяваў у Людовым Войску Польскім, і таму я маю права быць грамадзянінам Польшчы. Незалежна ад маёй нацыянальнасці!

Шчэцінскі гэты юрыст паціснуў мне руку.

Так закончыліся тады мае перыпетыі з канчатковым атрыманнем польскага грамадзянства, застаючыся беларусам. А колькі такіх, як я, заўпарцілася быць сабою? Таму я схільны лічыць, што беларусаў вельмі многа і, можа, настаў такі час, каб, скажам, Беларускае таварыства дапамагала ім зрабіць беларусамі, выходзіць з несвядомасці або патаемнасці.

С. Ярына

ХРОНІКА

26 жніўня рэдакцыю „Нівы" наведаў Мікола Чабан, журналіст з Днепрапятроўска (УССР), які працуе ва ўкраінскай маладзёжнай абласной газеце „Прапор юности".

Расказаў ён сябрам па пяру аб працы сваёй рэдакцыі і адказваў на шматлікія пытанні звязаныя з перабудовай і галоснасцю на Украіне.

*

1 верасня ў ГП БГКТ адбылася арганізацыйная сустрэча бацькоў, дзеці якіх будуць хадзіць на заняткі ў музычным гуртку. Прывітаў прысутных сакратар ГП Аляксандр Іваноўскі. Як будзе праходзіць вучоба ігры на піяніна, акардэоне і гітары, расказаў працаўнік Беластоцкага музычнага таварыства Сцяпан Копа. **(мх)**

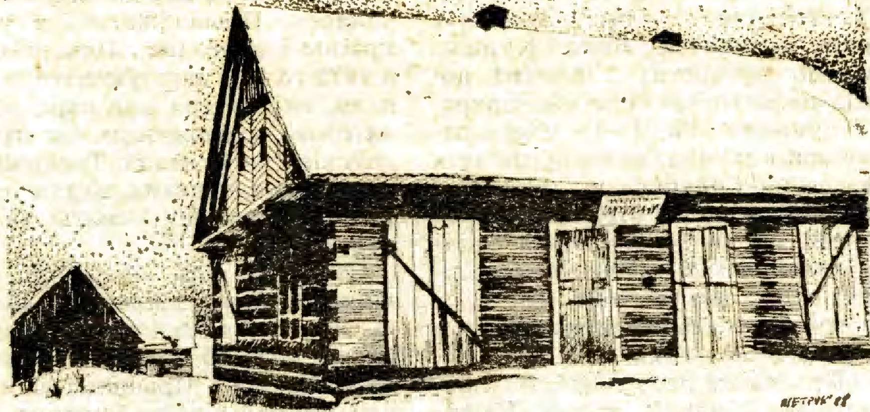
З ГІСТОРЫІ НАШАГА МУЗЕЯ

Беларуская нацыянальная меншасць, якая пражывае на Беласточчыне, надалей захоўвае сваю матэрыяльную і духоўную культуру.

Каб захаваць яе для будучых пакаленняў, Беларускае грамадска-культурнае таварыства заўсёды імкнулася стварыць беларускі этнаграфічны музей.

Намеры БГКТ здзейсніліся ў шасцідзесятыя гады, калі ўдалося арганізаваць Беларускі рэгіянальны музей імя Кастуся Каліноўскага ў Белавежы. У 1962 годзе пачаўся збор экспанатаў, а Гмінны кааператыў „Сялянская самадапамога" ў Белавежы перадаў будынак (на малюнку). Прыстасаванне яго на патрэбы музея і першую выстаўку зроблена поўнасцю грамадскімі сіламі. Афіцыйна музей быў адкрыты 12 сакавіка 1966 года і цэлы год працягваў дзейнасць на грамадскіх пачатках. У сакавіку 1967 года ў музеі пачаў работу штатны працаўнік, якога аплачвала Галоўнае праўленне БГКТ. У музеі былі тры экспазіцыйныя залы (разам 145 кв. м.) і 950 экспанатаў, з іх толькі 270 знаходзіліся на выстаўцы. Рэшта экспанатаў перахоўвалася на гары будынка і ў прыбудоўцы. У далейшым праводзіўся інтэнсіўны збор экспанатаў. Былі гэта найчасцей дары ад беларускага насельніцтва, з такой засцярогай, што перадаюцца яны толькі і выключна ў беларускі музей.

Дэталёвыя інфармацыі пра дзейнасць музея і экспанаты ў ім можна знайсці ў выданнях: *Беларускі каляндар на 1970 г., с. 104—117; BTS-K (informator), Białystok 1972, s. 117—130; Cz. Okołów i W. Gacuta, Muzea w Białowieży. Przewodnik dla zwiedzających, Białowieża 1970, s. 21—36.*

У пачатку 70-тых гадоў планавана стварыць архіў, у якім былі б запісы фальклору і фатаграфічная дакументацыя помнікаў беларускай культуры. Развівалася даследчыцкая дзейнасць у супрацоўніцтве з Этнаграфічным музеем у Торуні, Кафедрай этнаграфіі Варшаўскага універсітэта, Інстытутам гісторыі матэрыяльнай культуры ПАН, Ваяводскім захавальнікам помнікаў і Акруговым музеем у Беластоку.

Далейшае развіццё дзейнасці Беларускага таварыства было абмежавана тагачаснай нацыянальнай палітыкай у нашай дзяржаве ў пачатку 70-тых гадоў. Памылковая палітыка не толькі перашкаджала дзейнасці, але давяла да ліквідацыі музея і эстрады „Лявоніха". Як тагачасны сакратар Галоўнага праўлення БГКТ лічыў я, што трэба зрабіць усё магчымае дзеля захавання нашага музея.

24 верасня 1972 года адбыўся VII З'езд БГКТ. На ім высока ацэнена дзейнасць Таварыства ў папярэдняй кадэнцыі, а мяне ізноў выбралі сакратаром ГП. Аднак праз месяц Міністэрства ўнутраных спраў пісьмом ад 24 кастрычніка 1972 г. паінфармавала, што з канцом года (31.12. 1972 г.) адклікаюць мяне са штатнай працы ў БГКТ, хаця фармальна аставаўся я ў складзе Прэзідыума ГП. Абазначала гэта, што да канца года трэба знайсці мне іншую работу. Лічу, што рашэнне МУС у адносінах да мяне было выклікана маёй актыўнасцю, якая тады ўладам была не даспадобы.

Прэзідыум ГП 15 лістапада 1972 года падрыхтаваў у Міністэрства пісьмо з пратэстам супроць гэтага рашэння, але яно не было выслана тагачасным старшынёю ГП Мікалаем Самоцікам, які потым перайшоў (ад 1.02.1973 г.) на штатную працу ў ГП БГКТ.

У далейшым быў ліквідаваны штат працаўніка музея, а гаспадар будынка, у якім змяшчаўся музей, прадаў яго каму іншаму. Трэба было забраць экспанаты. Грамадскі камітэт пабудовы музея пад старшынствам Мікалая Самоціка спыніў тады сваю дзейнасць, а грошы перадаў на спецыяльнае конта ў ГП БГКТ.

Згодна з указаннямі Міністэрства ўнутраных спраў і культуры, старшыня ГП БГКТ стварыў камісію для перадачы экспанатаў у Акруговы музей у Беластоку. Камісія працавала ад 18 сакавіка да 31 мая 1973 года і перадала 987 экспанатаў. Беластоцкі музей пераказаў іх для кансервацыі і перахавання ў Музей вёскі і сельскай гаспадаркі ў Цеханоўцы (тады Цехановец належаў да Беластоцкага ваяводства, а музей вёскі быў падначалены акруговаму музею), дзе і знаходзяцца па сённяшні дзень.

У сувязі з пабудовай Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы паўстае пытанне звароту экспанатаў з Цеханоўца. Кіраўніцтва ГП узняло гэту тэму ў Міністэрстве культуры і мастацтва. Апрача гэтага, трэба ў далейшым праводзіць збор помнікаў нашай матэрыяльнай і духоўнай беларускай культуры, захаваць іх перад знішчэннем і забыццём, запоўніць імі новабудаваны музей у Гайнаўцы.

Янка Зенюк

ВЫРАШЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ: РЭВАЛЮЦЫЯ І КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

(Працяг са стар. 1)

некаторыя архівы, спадзяюся, хоць бы ў копіях, вернем. У тым ліку з ЗША.

Але падкрэслю, у Рэспубліцы Дзяржаўны архіўны фонд складае 12 мільёнаў адзінак захавання. Пакуль жа з кожных 100 дакументаў выкарыстоўваюцца толькі 2, у лепшым выпадку 3 дакументы.

А. ЗАЛЕСКІ. Я бачыў і апублікаваны артыкул, дзе праводзіцца думка, што калі б не спынілася Савецкая ўлада з абвяшчэннем БССР 1 студзеня 1919 года, то БНР не давялося б ствараць. Такім чынам, БНР ставіца на адзін узровень з БССР, як паўнапраўная з'ява ў гісторыі беларускага народа. Цяпер я даведаўся, што БНР кімсьці ўзнімаецца нават вышэй, чым абвяшчэнне БССР. Гэта здзіўляе і засмучае. Як можна ў стварэнні БНР абвінавачваць Савецкую ўладу і бальшавікоў?

Цяпер уся апалагетыка БНР будуецца на канцэпцыі У. Ігнатоўскага аб бескласавасці беларускай нацыі.

Я хацеў бы сказаць аб юрыдычным і гістарычным статусе БНР. Безумоўна, БНР была ў стадыі фарміравання, дэкларатыўнасці, але разглядаць яе толькі як арганізацыю, якая ўзначальвала палітычную плынь, мабыць, няправільна. Трэба вывучыць гэта пытанне глыбей. Прадстаўнік архіўнага ўпраўлення гаварыў, што БНР прызнавалася нават некаторымі буржуазнымі краінамі. Мне думаецца, БНР — гэта фарміраванне з вялікімі прэтэнзіямі на дзяржаўнасць, якія адстойваліся ва ўзброенай барацьбе супраць Савецкай улады.

Кіраўнікі БНР заігрывалі з немцамі, з белапалякамі, а потым ездзілі на Генуэзскую канферэнцыю, дзе імкнуліся сарваць там заключэнне Савецкай краінай дагавораў (маўляў, не ўлічваюцца інтарэсы Беларусі, як самастойнасць і г.д.). Нельга скідаць з рахунку і гэта, таму што яно адыграла вялікую рэакцыйную ролю.

Трэба даваць класавую характарыстыку БНР, якая была зародкам буржуазнай дзяржаўнасці, з'ўлялася буржуазнай, контррэвалюцыйнай сілай.

М. СТАШКЕВІЧ. Як вы адносіцеся ў кантэксце Вашага выступлення да Ластоўскага, Цвікевіча і іншых дзеячаў БНР, якія пасля амністыі 1923 года вярнуліся ў БССР? А таксама ваша думка пра дзейнасць Я. Лёсіка, С. Некрашэвіча, якія засталіся ў БССР і былі далучаны да навуковай работы? Якая карысць іх працы для Савецкай Беларусі?

А. ЗАЛЕСКІ. Гэта былі ворагі Савецкай улады, таму што сталі на тым баку барыкад. Многіх тады асудзілі. І не толькі ў Беларусі. Гэта была агульная карціна нашага жыцця. Ленін лічыў, што спрачаліся, калі рэвалюцыю рабілі, спрачаліся ж за Брэсцкі мір, калі ледзь не страцілі Савецкую ўладу. Але пасля грамадзянскай вайны, гаварыў ён, трэба ўсім нам, закасаўшы рукавы, працаваць на карысць сацыялізму.

Многія прыходзілі да прынцыпу таго, што адбылося, у пакутах. Гэта было блуканне па пакутах, па вызначэнню А. Талстога. Але яны ўключаліся ў сацыялістычнае будаўніцтва са сваёй нацыяналістычнай ідэалогіяй. Яны былі ў мінулым ворагамі, не рэабілітаванымі, а амніціраванымі. Трэба мець на ўвазе, што для праяўлення нацыяналізму не абавязкова быць злачынцам, ворагам народа, не абавязкова быць рэпрэсіраваным. А ў нас некаторыя пісьменнікі разважаюць так: калі рэпрэсіраваны, — значыць, не быў нацыяналістам.

М. СТАШКЕВІЧ. Хацеў бы сказаць вось пра што. Аднойчы я паехаў на свята паэзіі ў Ракуцёўшчыну, на якім прысутнічалі і некаторыя члены самадзейных аб'яднанняў „Тутэйшыя", „Паходня", „Талака", дзе ўпершыню ўбачыў Лявона Луцкевіча. Яго прадстаўлялі як „навукоўца з Вільнюса". Я лічыў, па інфармацыі Мікалая Сямёнавіча Арэхвы, былога сакратара ЦК КПЗБ, што той быў ахвярай культу Сталіна. Але...

Неяк займаўся вывучэннем праблемы II Усебеларускага кангрэса, які праходзіў у ліпені 1944 года, на некалькі дзён да вызвалення Чырвонай Арміяй Мінска. Тады выпадкова выявіў матэрыялы фашысцкай дыверсійна-разведвальнай школы, выпускнікамі якой былі Лявон Луцкевіч і Юрый Луцкевіч. Я ледзь інфаркт не атрымаў. Аказваецца, Юрый Луцкевіч служыў у фашысцкіх ваенных фарміраваннях. Гэта даказана дакладна. Потым ён трапіў у Дэльвідскую школу. А Лявон спачатку аказаўся ў батальёне самаабароны, а потым — у той жа школе.

Безумоўна, гэта мяне абурыла. Мне было шкада хлопцаў самадзейных аб'яднанняў, да якіх прымазваўся Лявон Луцкевіч, выдаючы сябе за ахвяру культу. Я хацеў пазбавіць моладзь ад непрыемнасцей. Што ж датычыць у маім артыкуле аднаго рада прозвішчаў (Лёсіка, Ластоўскага, Акінчыца, Астроўскага), то там былі ўказаны і іншыя дзеячы, якія ў мінулым выступалі супраць Савецкай улады. Гэты сказ заканчваўся такімі словамі: „і іншыя, многія з якіх закончылі сваю кар'еру прыслужнікамі фашыстаў". У рэдакцыі выпрашылі скарацыць. Але не паспеў выйсці артыкул, як Казбярук на партыйным сходзе, а затым на пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў БССР арганізоўвае мне сапраўдную абструкцыю: Сташкевіч — сталініст, гэта чалавек, які аперыруе схемамі 20—30-х гадоў і г.д., а

ФІЛЬМАВАЯ БЕЛАВЕЖА

Прыгажосць Белавежскай пушчы цэняць не толькі адны турысты і экскурсанты. Не менш любяць яе кінематаграфісты. Няма года, каб у Белавежы не пабывала здымачная група. Рэалізуюцца тут не толькі дакументальныя і асветныя фільмы. Пушча ўдзяляе свае пленеры таксама мастацкім фільмам.

У бягучым годзе першым, які „прапісаўся“ ў Белавежы, быў Ян Баке з ГДР, вядомы ў сваёй дзяржаве рэалізатар прыродазнаўчых фільмаў. Прыехаў ён сюды з намерам зняць навукова-папулярны фільм п.з. „Апошняя пушча ў Еўропе“. Здымкі рабіліся ў канцы мая, але рэжысёр яшчэ прыедзе восенню і зімою, каб паказаць пушчу ў розныя поры года.

У пачатку жніўня візіт у Белавежскай пушчы склалі кінематаграфісты з ЗША — Хрыстофер Валентайн і Малгажата Кучкоўская. Яны — прадстаўнікі адной з найвялікшых у Амерыцы фабрык відэазапісаў, што дзейнічае ў Каліфорніі. Амерыканцы здымалі запаведнікі прыроды і зуброў, а таксама экспазіцыю ў Прыродазнаўчым музеі. Зусім выпадкова ўвекавечылі яны на плёнцы, як адна з белавежскіх жанчын доіць карову. Гаварылі, што гэта амерыканскаму глядачу будзе вельмі цікава. Здымкі, рэалізаваныя ў Белавежы, увойдуць у фільм аб сучаснай Польшчы, яе помніках старадаўнасці і краявідах на першым плане.

Праз тыдзень пасля выезду амерыканскіх кінематаграфістаў у Белавежу завіталі сужонства Бажэна і Ян Валенцікі з польскага тэлебачання. Яны пачалі здымаць тут два фільмы — „Зялёныя лёгкія Польшчы“ і „Зубр“. Здымкі працягнуцца да канца года.

Ці яшчэ хтосьці ў 1988 г. прыедзе здымаць пушчу? Пакуль што невядома, але ўсё магчыма. Пушча вельмі прыгожая і восенню.

Трэба яшчэ дабавіць, што ў бягучым годзе польскае тэлебачанне паказала аж тры фільмы, якія здымаліся ў Белавежы. 2 ліпеня дэманстраваўся фільм „Д'яблы“, рэалізаваны Анджэем Вайдам паводле аднайменнага рамана Ф. Дастаеўскага. Здымкі ў Белавежы А. Вайда рэалізаваў нядоўга — толькі два дні, у палове красавіка 1987 г. Яны выконваліся на чыгуначнай таварнай станцыі і ў пасёлку Грудкі. 23 ліпеня тэлебачанне прадэманстравала ў сваю чаргу фільм, поўнасцю рэалізаваны ў Белавежы ў чэрвені 1986 г. Яго загаловак — „Уцёкі Караля“. Ён уваходзіў у тэлевізійную, шматсерыйную французскую серыю „Акцыя О.П.Э.Н.“. Фільм рэжысіраваў Жан П'ер Дэкур. А 16 жніўня дэманстраваўся дакументальны фільм „Кароль пушчы — зубр“, зняты ў пушчы ў гадах 1981-82 Барбарай Бартман-Чэчавай і яе мужам — Янам Чэчам.

Пятро Байко

Фота Войцеха Рынажэўскага

Акцёры і статысты (дзеці) на белавежскай чыгуначнай станцыі ў час здымкаў да фільма „Д'яблы“.

НЕЗВЫЧАЙНЫ ПЕНСІЯНЕР

У адным з ліпеньскіх нумараў „Нівы“ заўважыў я артыкул інж. Барыслава Рудкоўскіна „Гацькі і наваколле“ пра тапаграфічныя назвы. Ён таксама выканаў карту і малюнкі. Хопіць паглядзець толькі гэтую публікацыю, каб ацаніць каштоўнасць працы немаладога ўжо чалавека.

Інж. Барыслаў Рудкоўскін з Бельска-Падляшскага ўжо на пенсіі, але не сядзіць склаўшы рукі. Па прафесіі ён інжынер-тапограф, па прызванню — любіцель роднай зямлі, даследчык яе гісторыі. Скалясіў ён роверам амаль усю Бельшчыну. У час гэтых падарожжаў запісвае тапаграфічныя беларускія назвы, наносіць іх на карты, апісвае помнікі нашага мінулага, клапоціцца пра іх захаванне. Неабыякавыя яго адносіны і да прыроды. Вядомы ён таксама як яе ахоўнік і ў гэтай галіне мае неблагія дасягненні. Нядаўна наведаў я інж. Б. Рудкоўскіна і запытаўся ў яго:

— У Вас вельмі багаты архіў, захоўваецца многа каштоўнай дакументацыі. Каму гэта думаеце перадаць?

— Пакіну я свой здабытак патомкам як доказ нашага спрадвечнага бытавання на гэтай зямлі. Назвы вёсак, палёў, лугоў, лясоў, урочышч, рэк сведчаць аб гэтым і трэба дбаць, каб ніхто іх не змяняў, каб не заціраліся нашыя вытокі.

В. Семянюк

А. Луцкевіч (бацька Юрыя і Лявона) — выдатны дзеяч беларускага народа. Маўляў, Сташкевіча трэба ганьбаваць, калі ён не разумее, хто такія Лёсік і Ластоўскі. Скажу так: я не горш за Казберука разумею, што такое сталінізм, — збіраў гнілую бульбу пасля вайны, каб не памерці з голаду. Я выйшаў з сялянства, якое больш за ўсіх пацярпела ад сталінізму. Як і раней, так і цяпер я прытрымліваюся адной думкі: на каго б ні былі накіраваны рэпрэсіі 1937 года — яны былі незаконнымі, а таму — злачыннымі. Але гэта ўжо іншае пытанне.

І. КОЎКЕЛЬ, загадчык кафедры грамадскіх навук Гродзенскага інстытута ўдасканалення настаўнікаў, кандыдат гістарычных навук. Выкажу сваю думку, паколькі я займаўся гэтым пытаннем і напісаў па ім дысертацыю.

Неабходна канкрэтна і больш дакладна выказацца па пытанню, ці была БНР дзяржаўным утварэннем, ці карысталася яна падтрымкай народных мас? Думаю, маюць рацыю Вадзім Андрэевіч (Круталевіч — рэд.) і Мікалай Сцяфанавіч (Сташкевіч — рэд.), якія лічаць, што БНР дзяржавай не з'яўлялася. Тым больш, калі „ўрад“ БНР знаходзіўся ў эміграцыі. Калі гаварыць пра ўплыў, падтрымку і аўтарытэт у народных масах, то тут павінна быць адзіная думка.

Сялянства ў першую чаргу не падтрымала БНР. Але мы, разглядаючы пытанне аб уплыве яе на народныя масы, зусім не гаворым, чаму яна не карысталася аўтарытэтам. Рабочыя і сяляне ведалі, што той, хто супрацоўнічае з акупантамі, — супраць народа, а многія прадстаўнікі БНР якраз і супрацоўнічалі з захопнікамі. Неабходна, відаць, улічваць і тую агітацыйна-масавую работу, якую праводзілі бальшавікі. Да таго ж, у час нямецкай акупацыі на тэрыторыі Беларусі быў даволі шырокі партызанскі рух, які таксама не садзейнічаў актывізацыі ўплываў БНР.

Калі мы гаворым пра некаторых беларускіх дзеячаў, неабходна больш дакладна прытрымлівацца класавага, партыйнага падыходу, чаго, на жаль, многім вучоным не хапае і ў Мінску, і ў Гродна. Некаторыя цяпер нават імкнуцца перагледзець класіку беларускай літаратуры, да класікаў маюць намер аднесці і Ларысу Геніюш. Тую самую Геніюш, якая пасылала тэлеграму ўдзячнасці Гітлеру за вызваленне Беларусі ад узурпатараў-бальшавікоў! Так можна дагаварыцца немаведама да чаго.

А. ХАЦКЕВІЧ, загадчык кафедры гісторыі КПСС БПІ, доктар гістарычных навук, прафесар. Згодзен з тымі, хто лічыць нацыянальнае пытанне складаным і драматычным. Тут трэба сказаць аб нацыяналізме (вялікадзяржаўным і мясцовым). У навуковай літаратуры гэта пытанне распрацавана нядрэнна. Але незалежна ад культу асобы Сталіна, валюнтарызму Хрушчова, застойнага перыяду Брэжнева-Чарненкі, на мой погляд, у некаторых гісторыкаў і літаратараў ёсць неразуменне ленінскага тлумачэння нацыяналізму нацыі прыгнятаючай і нацыі прыгнечанай. Хтосьці думае, што Ленін падтрымліваў нацыяналізм нацыі прыгнечанай. Гэта глыбокая памылка. Ніякага нацыяналізму ён не падтрымліваў, а падтрымліваў агульнадэмакратычны змест, які ёсць у нацыяналізме нацыі прыгнечанай, але не нацыяналізм як такі.

У беларускай гісторыяграфіі пытанне агульнадэмакратычнага зместу мясцовага буржуазнага нацыяналізму і яго дзеячаў раскрыта дрэнна. Пры больш глыбокім і грунтоўным яго вывучэнні на канкрэтным мясцовым матэрыяле больш выразна вызначацца прычыны памылак і ваганняў асобных прадстаўнікоў інтэлігенцыі. Неабходна строга адрозніваць нацыяналістычнае ад нацыянальнага.

БНР — ілюзорнае, вярхушачнае палітычнае фарміраванне. Для дзяржавы трэба, каб былі, гаварыў Ленін, тэрыторыя, граніцы, палітычная ўлада. Нічога падобнага ў БНР не было. А. Залескі сказаў, што ў яе была прэтэнзія на дзяржаўнасць. Але амбіцыі і прэтэнзіі — адно, а рэальныя факты — зусім іншае.

Ластоўскі і іншыя арганізатары БНР — палітычныя ілюзіяністы. Яны самі сышлі з палітычнай арэны, прызналі сваю бездапаможнасць у барацьбе за беларускую буржуазную рэспубліку, аб чым добра напісаў Сташкевіч у кнізе „Прыгавор рэвалюцыі“.

Я падзяляю пункт гледжання А. Залескага ў тым, што ні адзін з беларускіх нацыяналістаў не заслугоўваў рэпрэсій, прыцягнення да суда за крымінальныя злачынствы, якіх яны не ўчынялі, у тым ліку і пляменнік (па лініі маці) Я. Коласа Язэп Лёсік. Магчыма, і персанальную справу Ігнатоўскага, які пакончыў жыццё самагубствам пасля выключэння яго з партыі, трэба перагледзець, яшчэ раз вывучыць усе дакументы, звязаныя з гэтай справай.

*

Падводзячы вынікі работы „круглага стала“, Э. Загарульскі адзначыў: гісторыкі падвяргаюцца масіраванаму націску з боку друку, грамадскасці. І справядліва. Праведзеная дыскусія дапамагла нам знайсці правільныя падыходы да некаторых важных пытанняў нашай гісторыі. Мне здаецца, вялікіх супярэчнасцей сярод прысутных не было. Былі, праўда, некаторыя адценні ў ацэнцы БНР, але ў цэлым характар яе вызначан правільна і адназначна. Справядліва таксама адзначалася, што мы павінны ўлічваць не толькі сітуацыю тых гадоў, але і сучаснае наша разуменне гістарычнага працэсу, сучасныя задачы гісторыі. Трэба прытрымлівацца класавых ацэнак гістарычных з'яў. Разам з тым, **мы павінны адмовіцца ад заганнай практыкі навешвання ярлыкоў дзеячам мінулага і вярнуць гісторыі імёны тых, хто сумленна служыў свайму народу, унёс свой уклад у станаўленне і развіццё нашай дзяржаўнасці, навукі і культуры.**

Матэрыялы „круглага стала“ да друку падрыхтаваў

Ул. Андрыевіч.

„Звязда“ № 174 (20802) ад 29 ліпеня 1988 г.

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

11. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

6. Сярэднебеларускія гаворкі — працяг.

Моўныя рысы, якія аб'ядноўваюць цэнтральную тэрыторыю з паўднёва-заходняй, з'яўляюцца больш старажытнымі (форма давальнага склону множнага ліку на *-ом*, формы 3-й асобы адзіночнага ліку без канцавога *-ць* дзеясловаў I спражэння) а паўночна-ўсходнія рысы (формы назоўнага склону множнага ліку назоўнікаў на *-ы /-і/*, формы давальнага склону множнага ліку назоўнікаў на *-ам*) сведчаць аб пазнейшых працэсах выраўноўвання і уніфікацыі форм скланення і спражэння. Адносяцца яны да новаўтварэнняў, якія развіліся ў выніку перабудовы старажытных сістэм у пазнейшы час.

Ізаглосы моўных з'яў паўночна-ўсходняй паланізацыі працягваюцца ў сумежных рускіх гаворках. Да агульных беларуска-рускіх асаблівасцей належаць:

1. нерухомы націск на канчатку ў формах адзіночнага ліку назоўнікаў жаночага роду з асновай на *-а* (*вада, вады, вадзе, ваду*) — характэрны вялікім абшарам рускіх гаворак;

2. канчатак *-і/-ы/* ў назоўным склоне множнага ліку назоўнікаў, якія ў адзіночным ліку адносяцца да розных скланенняў (*лясы, сёлы, горы, хусткі*) — характэрны заходнім абласцям рускіх гаворак;

3. неадрозніванне творнага і меснага склону адзіночнага ліку прыметнікаў і неасабовых займеннікаў (*сухім — на сухім*) — характэрна заходнім абласцям рускіх гаворак;

4. аснова цяперашняга часу без *л* дзеясловаў I спражэння на губны (*сыпют, трэпют*) — характэрна сярэднім і паўднёва-заходнім велікарускім гаворкам;

5. супадзенне ў агульным тыпе *-уць/-уть/* ненаціскных канчаткаў у 3-й асобе множнага ліку дзеясловаў I і II спражэнняў (*кажуць, носюць*) — характэрна для сярэдне- і паўднёвавелікарускіх гаворак.

На тэрыторыі сярэднебеларускіх гаворак ёсць моўныя рысы, пашырэнне якіх абмежавана цэнтральнай часткай Беларусі. З'явіліся яны ў выніку кантактавання двух розных дыялектаў.

1. форма творнага склону множнага ліку на *-мы* назоўнікаў і займеннікаў (*плячамы, чорнымы, намы*) магла з'явіцца ў выніку ўзаемадзеяння былых форм парнага ліку на *-ма* (*плячыма*) і множнага ліку на *-мі* (*плячамі*);

2. форма інфінітыва *пекць, секць* па характару асновы аб'ядноўваецца з паўднёва-заходняй формай *пекці, секці*, а па тыпу суфікса — з паўночна-ўсходняй формай *печ, сеч*, несць;

3. форма 3-й асобы адзіночнага ліку дзеясловаў II спражэння без канцавога *-ць* выступае паміж арэаламі адпаведнай формы (*ідзе, кажа*) з аднаго боку і паслядоўным бытаваннем формы з *-ць* (*ідзець, кажыць*) з другога. „Формы на *-т, -ть* у сапраўднасці з'яўляюцца пазнейшымі, якія замянілі сабой у розных напрамках былую сістэму форм без *t* адзіночнага і множнага ліку. (...) Пры высвятленні гісторыі форм без *t* дзеясловаў I і II спражэння неабходна ўлічваць не толькі фактар міждыялектнага кантактавання, якое працягваецца і ў наш час, але і кантактаванне ў мінулыя эпохі, якое адбывалася паміж славянскімі і балтыйскімі мовамі ў межах адзінай тэрыторыі".¹)

4. формаўтваральны суфікс дзеясловаў незаконачанага трывання *-ава-* (*расказаваць*) акружаецца іншымі варыянтамі: з поўдня — суфіксам *-ва-* (*расказваць*), з паўночнага ўсходу — суфіксам *-ыва-* (*расказываць*), з паўднёвага ўсходу — суфіксам *-ува-* (*расказуваць*). Суфікс *-ава-* звязаны з працэсам уніфікацыі. Калі ў галіне спражэння уніфікаваліся формы розных класаў дзеясловаў, то ў другім выпадку уніфікацыя закранула дзеяслоўныя асновы;

5. беларускія інфінітывы на *-эць -ець* (*пішчэць, трашчэць, сядзець*) захоўваюць адзіны тып асновы з літоўскай мовай (*sedeti*). Да захавання агульных балта-славянскіх рыс прычыніўся балтыйскі субстрат;

6. формы інфінітыва з націскам на аснове тыпу *несці, везці* маюць паралелі ў літоўскай мове: *nesti, vezti*. Супадзенне інфінітыўных форм суседніх моў, магчыма, таксама адлюстроўвае заходнюю балта-славянскую агульнасць па націску.

„Сярэднебеларускія рысы не толькі тэрытарыяльна, але і па свайму характару раздзяляюцца на асобныя тыпы.

(Працяг на стар. 11)

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне! Калі я прыехаў з Ольштына, дык прачытаў адказ на мае сны ў „Ніве" № 35 за гэты год. Усё праўда! З гэтай дзяўчынай нічога ў нас не выйшла — разыйшліся кожны ў свой бок без крыўды. Другі сон таксама разгаданы добра. Ты, Астроне, сказаў мне, што з дзядзькам здарыцца нешта кепскае, пэўна, захварэе. Дзядзька не толькі захварэў, але ўзяў вось і памёр на няшчасце, а мо так будзе і лепш яму.

А цяпер я вось прыехаў з горада і па абедзе змарыў мяне сон. Я прылёг і ў гэты момант убачыў, што сонца ясна свеціць мне ў вочы. Тады я адчыніў вочы, але ўбачыў толькі свой пакой. Астроне, што абазначае, калі сніцца яркае сонца?

Астроне! Добра, што ты вярнуўся на старонкі „Нівы" і адгадваеш нашы сны. Бо вось жа ізноў прысніўся мне нейкі пацук, якога я ганяў і прыбіў да такой ступені, што ён ужо не даў рады ўцякаць. Сніцца мне, што да мяне прыходзіць брат Іван. Мы вітаемся. Пасля брат кажа, што трэба ў пакоі зрабіць парадак. Бачу, праўда, падлога пры сцяне з дзіркаю, дошка спарахнелая. Брат прылажыў галаву да дзіркі і кажа: „Штосьці смярдзіць з падлогі!" Я падыходжу і таксама адчуваю, што пахне падлай. Кажу: „Пэўна, кот здох пад падлогаю!" А тут бачу, што выбягае з шафы пацук і бегае па пакоі. Я пачаў біць яго нейкай дошачкай і выкінуў яго на двор. На гэтым я прачнуўся.

Астроне, што абазначаюць гэтыя мае сны?

А. Г.

А. Г.! Першы твой сон абазначае, што чакае цябе светлае і радаснае жыццё. Але ж другі сон прадвяшчае, што ў гэтым светлым і радасным жыцці не абыдзешся і ты без клопатаў. А найгоршы — гэты пацук. Абазначае гэта, што ёсць у цябе нейкія злосныя ворагі, якія ніяк не даюць табе пакою. Вось ты яго ўжо ганяў і прыбіў да такой ступені, што пацук не даў рады ўцячы. Але вось жа ізноў паяўляецца нейкі смурод, які прабіваецца з тваёй падлогі, і аказваецца, што гэты смурод таксама выкліканы тым жа пацуком. Значыць, ворагі ў цябе ёсць. І сцеражыся іх! А наогул чакае цябе нейкая перамена ў жыцці, аб чым сведчыць той балаган у хаце, які вы хацелі ліквідаваць з братам Іванам.

Астрон

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, ёсць у мяне сяброўка, з якой мы пасябравалі яшчэ ў сярэдняй школе. Так здарылася, што ў ліцэі мы сядзелі за адной партай, а пасля сталі на працу ў адной установе. Мы былі тады яшчэ маладымі дзяўчынамі, якім не было і 20 год. Праз нейкі час мы павыходзілі замуж і ў нас нарадзілася па двое дзяцей. Наша сяброўства перарадзілася ў сямейнае сяброўства. Мы заўсёды адзначалі супольна розныя імяніны, сямейныя ўрачыстасці, святы. Наогул было нам добра. Але ў апошні час у мяне паявіліся новыя сяброўкі, якія намнога розняцца ад той першай, Олі. І я пачала задумвацца, ці Оля сапраўды з'яўляецца маёй добрай сяброўкай, хаця мы знаёмы столькі гадоў. Проста я была прывязана да яе і лічыла, што ўсё так ёсць, як быць павінна. Аказалася, што можа быць намнога лепш.

Справа ў тым, што мяне заўсёды ірытавала ў маёй сяброўкі адна брыдкая рыса: скупасць. Калі Оля запрашала нас да сябе, то, хаця б падрыхтавала шмат халодных закусак, то на ўступе запіхала нас гарачымі стравамі, як, напрыклад, бігос ці галубцы, ці нейкі гуляш з сэрцаў, а да таго бульбачка, салата. І тады, калі на стале паяўлялася смажаная цяляціна ці схаб, а часамі і нейкая рыбка добрая, ніхто ўжо фактычна да нічога не мог дакрануцца. А я і ўся мая сям'я надта любім халодныя закускі і так заўсёды выходзіла, што пасля кожнай яе гасціны чалавек быў незадаволены.

І другая брыдкая рыса маёй сяброўкі Олі. Ніколі на імяніны яна мне не прынесла нічога сэнсоўнага, як кажуць. Няхай бы гэта была дробязь, але такая, якая ўцешыла б мяне. Няхай бы гэта была хоць добрая кветка! На жаль, часта мне здавалася, што падарункі, якія прынасіла яна мне, былі ўжо некалі некім ёй падараны. А я ж заўсёды старалася прыняць Олю і ўсю яе сям'ю як мага больш сардэчна. Падрыхтоўвалася з сэрцам і гарэлкі ніколі не шкадавала. А ў апошні час дык я і зусім расчаравалася да Олі. Уяві сабе, Сэрцайка, што прыйшла яна да мяне на імяніны з бутэлечкай (пачатай ужо) парфумаў якія, відаць, яна ўжо выкарыстоўвала і яны, мусіць, ёй не спадабаліся. Да таго яна далучыла прывяўшыя кветкі, якія таксама, напэўна, атрымала ад некага (не хачу тут прэцызаваць, але яна працуе ў такой установе, дзе кветкі атрымліваюць даволі часта). Мне было вельмі прыкра і сорамна за сяброўку. А на душы засталася горыч.

І цяпер мне падумалася: а што, мне з ёю абавязкова сябраваць? У мяне ж столькі сябровак, якія мяне намнога больш шануюць! Ці не варта парваць сяброўства з Оляй?

Надзея

Надзея! Сяброўства парваць можна, ды толькі навошта? Як гэта кажуць, лепшы стары вораг, чым новы сябар. Можа, варта нешта змяніць у вашых суадносінах. Напрыклад, ты можаш прыйсці да яе на імяніны без нейкага элегантнага падарунку, а прынесці толькі кветкі. Зрабі гэтак раз ці другі, і мо яна зразумее, што ты не прэтэндуеш і на яе падарункі. Абмежаваўшыся кветкамі, вашы суадносіны могуць стаць намнога чысцейшымі.

Што датычыцца спосабу прымання гасцей, дык у цэнтральнай Польшчы можна сустрэцца вельмі часта з такой з'явай, што пачынаюць ад гарачага. Не заўсёды гэта абазначае скупасць, але калі ты лічыш, што ў тваёй сяброўкі гэтак вылазіць менавіта скупасць, дык і тут ты яе можаш перахітрыць. Проста перачакай гарачыя закускі і пакінь у сваім страўніку месца на халоднае!

Думаю, што і ў такіх умовах ваша сяброўства будзе працягвацца.

Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

ДРОЖДЖАВЫЯ АЛАДКІ З БУЛЬБЫ

На 1 кг сцертай бульбы трэба ўзяць 2 яйкі, каля 1 шклянкі малака, 1 булачку, намочаную ў малацэ, паўтара дэка драждждэй, соль, 10 дэкаў тлушчу, паўшклянкі смятаны.

Сцертую бульбу добра выціснуць праз сціравку, малако закіпяціць (крыху пакінуць для таго, каб развесці дрожджы). Кіпячым малаком заліць адціснутую бульбу. Дадаць жаўткі, пасля гэтага падросшыя ў малой колькасці малака дрожджы і вымачаную ў малацэ булку. Усё пасаліць, добра перамяшаць і пакінуць на паўгадзіны ў цёплым месцы. Пасля дадаць збітую пену з бялкоў, лёгка перамяшаць. Аладкі смажыць на патэльні на гарачым тлушчы.

Да гэтых аладак падаюць вясковую смятану ці заліваюць іх кіслым малаком.

АЛАДКІ З ВАРАНАЙ БУЛЬБЫ

На 1 кг бульбы трэба ўзяць 1 лыжку масла, 1 цыбуліну, 2 лыжкі мукі, 3 яйкі, 1 лыжачку кмену, 1 шклянку смятаны, соль.

Са зваранай бульбы зрабіць пюрэ. У гарачае бульбяное пюрэ трэба дадаць масла, дробна пасечаную цыбулю, перапаласканы кмен і муку. Усё гэта старанна перамяшаць. Калі астыне, дадаць 2 яйкі, соль і зноў усё перамяшаць.

Тады цеста выкласці на дошачку і раскатаць яго, але не занадта тонка. Шклянкай выразаць аладкі, мачаць іх у разбоўтанае яйка, а тады ў муку ці ў цёртую булку і класці на змазаную тлушчам бляшку. Пячы аладкі каля паўгадзіны.

Гэтыя аладкі ў Літве таксама падаюць, вядома, гарачымі, але абавязкова з вясковай смятанай ці кіслым малаком.

Гаспадыня

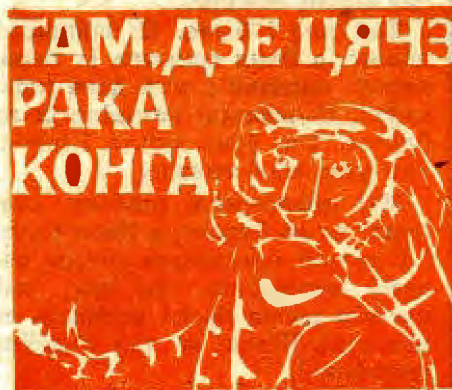
Зорка

Старонка для дзяцей

Вельмі любяць беларускую мову вучні трэцяга і чацвертага класа з Кляшчэляў. Яны развучваюць беларускія песні, вершы, танцуюць беларускія танцы. Фота Я. Чэрнякевіч.

Алена Мімрык
Дзіяна Энціна

Працяг. (9)

Дзеці падсілкаваліся. Воля і Фернанда засталіся дарабляць насілкі, а астатнія пайшлі збіраць арахіс.

І вось насілкі гатовы. Фернанда паклікаў Габрыэля, і яны падышлі да ямы, дзе ляжала бішка.

Фернанда намачыў анучу, апусціўся на калені і ласкава пагладзіў антылопу па галаве. Потым працягнуў да губ жывёлінкі мокрую анучу. Вада капала на пысу. Бішка дробненька дрыжала, спалохана паводзіла вушамі, але паступова супакоілася, абхапіла губамі вільготную анучу і пачала смактаць.

— Няма чаго марудзіць, давайце хутчэй падымаць бедную Люську, — Воля нечакана прыдумала бішцы імя.

Фернанда працягнуў жывёлінцы кавалачак маніёку. Бішка адразу ж з'ела яго. Тады хлопчык паспрабаваў прасунуць руку пад грудзі антылопы. Яна спачатку задрыжала, спалохалася, пачала вырывацца, але Фернанда хуценька выцягнуў руку і пачаў ласкава чухаць Люську за вушамі, гладзіць па пераносcі.

Бішка супакоілася. Фернанда зноў асцярожна прасунуў руку пад грудзі, апусціўся на адно калена, а другой рукою перахапіў жывот і спіну антылопы. Трошкі пасядзеў спакойна і пачаў ціха размаўляць з жывёлінай:

— Як жа ты гэта неасцярожна скокнула? І дзе ты згубіла сваю маму? Ну, нічога, мы вылечым цябе, паставім на ногі.

Хлопчык памалу падцягнуў антылопу да сябе. І вось яна ўжо ў яго руках. Бішка была невялікая, не большая за баранчыка ці казляня.

Калі Фернанда падняўся з калена, антылопа больш не вырывалася, толькі паводзіла вушкамі. Яны прасвечваліся на сонцы і скрозь рэдкую белую поўсць здаваліся светла-ружовымі.

Хлопчык трымаў антылопу на руках. Яна пазірала на дзяцей, а тыя з затоеным дыханнем сачылі за ёю.

— Цяпер давайце насілкі! — папрасіў Фернанда.

Воля і Габрыэль расправілі цыноўку. Фернанда паклаў Люську на бок, і яны панеслі яе да будана.

Гарачыня спадала і дзеці працавалі спарней. Крыху стаміліся, але не здаваліся. Калі сонца было зусім нізка, работа была скончана. А неўзабаве з-за дрэў вынырнуў аўтобус і спыніўся на скраі поля. З акенца выглянуў шафёр і ветліва памахаў дзецям.

Фернанда першы падбег да яго і пачаў расказваць пра здарэнне з бішкаю. Спачатку шафёр развёў рукамі, не ведаючы, што рабіць, потым заўсміхаўся, паклікаў на дапамогу некалькі пасажыраў. Яны хутка прынеслі антылопу да аўтобуса.

Калі дзеці размясціліся, шафёр перадаў на рукі Фернанда і Габрыэля бішку. Побач села Воля.

— Не бойся, Люська, мы табе нічога кепскага не зробім, — супакойвала яе дзяўчынка.

* * *

Мінула тры дні, як Люська жыла ў Волі. У бішкі былі паламаны абедзве нагі, і Валерый Васільевіч разам з Тамба-Тамба і Фернанда зрабілі для яе спецыяльную падстаўку на колцах. У сем'ях некаторых кангалезцаў ёсць такія прыстасаванні для дзяцей, якія толькі пачынаюць хадзіць. Бішку паклалі на гэтую падстаўку, перабінтавалі зламаныя ногі, і яна магла рухацца, не ступаючы на іх, а толькі перабіраючы імі.

Люська адразу ж прызнала галоўнымі Волю і яе маму і заўсёды была побач з імі. Яна нікуды не лезла, была акуратная, і прыбіраць за ёю асабліва не трэба было. Неўзабаве Люська пачала адгуквацца на сваё імя: хто пакліча, яна, хуценька перабіраючы ножкамі, прыкочвала да яго. Навучылася піць з соскі. Воля разводзіла сухое малако і паіла. Люська і спала на сваіх колцах, прытуліўшыся да Волінага драўлянага ложка.

Праз колькі часу антылопа ўжо ела гародніну, піла суп проста з міскі, але самым любімым ласункам для яе стала абабраная цыбуліна.

— Люська, хадзі сюды, з'еш цыбулінку! — клікала яе дзяўчынка, і бішка кацілася на яе голас.

Пра тое, што Люська любіць цыбулю, хутка даведаліся вучні, і, прыйшоўшы праведаць яе,

(Працяг на стар. 10)

Станіслаў Шушкевіч

ЛЯСНАЯ ВЕЧАРЫНКА

У лясным прасторным клубе
Біў барсук заўзята ў бубен,
Сеў бабёр на падаконнік,
Разгарнуў стары гармонік,
Так зайграў, што нават ногі
Не краналіся падлогі
І круціліся ў паветры,
Нібы лёталі на ветры.

А лісіца, крываножка,
У модных шоўкавых панчошках,
Туфлях на абцасах тонкіх,
Спрытна танцавала полькі.

Ды прыйшоў у клуб мядзведзь,
Адпачыць і пасядзець.
Глянуў скоса на паркет
І закашляў, нібы дзед:
— Гэта што за непарадкі?
Роўным быў паркет і гладкім,
А цяпер у ямках-дзірках...
І мядзведзь ажно зафыркаў:
— Гэта ж нашы медзвядзяткі
Маюць мякенькія лапкі.
А вось модніца-лісіца
Пачала скакаць-гайсаць.
Нібы шылам пакалола
Тут паркет увесь наўкола.
— На мяне, ліса, не злуйся.
Сядзь на покуце, разуйся
І танцуй аж да ўпаду! —
Даў мядзведзь лісе параду.

Ліса з сораму гарэла:
— Ну, якое ж яму дзела
Да падлогі ў нашым клубе?
Аж глушыў танцораў бубен.
Прычасала ліса чуб
І шапнула: — Дзед наш — дуб...
Ён сапраўдны цямця-лямця,
Разбіраецца у лапцях,
А ўжо ў туфлях ні-ні-ні...
Вось такога і крані.

Ліса з клуба дала драла,
Непрыемнасцей чакала.
Дома адшукала тапкі
На змазоленыя лапкі.
Шкадавала, уздыхала,
Малавата танцавала...

У лясным прасторным клубе
Аж да ранку чуць быў бубен,
Грае весела гармонік,
Плешчуць зайцы у далоні.

Марта Вераль з Беластока — удзельніца конкурсу беларускай песні. Фота Я. Чэрнякевіч.

(Працяг са стар. 9)

не забывалі прынесці смачны ласунак.

Цяпер у Волiным класе пыталіся не толькі аб яе здароўі, аб здароўі бацькоў, але і аб Люсьчыным. І Воля адказвала: ножкі зрастаюцца...

Праз тыдні тры Люська паправілася і ўжо рухалася без каляскі.

— Ведаеце што, сябры, — сказаў аднаго разу Фернанда. — Дзікія жывёліны любяць жыць на волі. А можа, маці нашай бішкі сумуе па сваім дзіцяці?

Люська падышла да Волі, пачала даверліва церціся аб калені. Дзяўчынка ўзялася рукамі за мордачку і паднесла вільготны носік да твару. Антылопа асцярожна ўзяла губамі край Волінай спаднічкі і пацягнула ўніз.

— Гэта Люська так піць просіць. — сказала дзяўчынка, паднялася з крэсла і пайшла на кухню. — Малачка просіш? Бяры сваю бутэлечку з соскай!

— Ведаеш, — сказала Воля. — Трэба ўсё ж падумаць: бішку пакідаць у сябе ці адвезці ў тыя мясціны, дзе жывуць антылопы. Няхай яна толькі набярэцца сіл.

— Але каб не спазніцца. Дзікая жывёліна прывыкае да людзей і не зможа сярод сваіх сародзічаў жыць.

— Калі яна будзе здаровай і дужай, дык ёй нічога не страшна! — прамовіў Тамба-Тамба.

Ніл Гілевіч

ЗДАРЭННЕ Ў АРЭХАХ

Вось і выспелі арэхі —
Дачакаліся пары:
Цэлы дзень у гушчары
Чутны крыкі дзетвары.
Нападуць на куст гурбою —
Гнуць сукі
Ва ўсе бакі.
Досыць дотыку рукі,
Каб пасыпаліся самі
З загарэлымі насамі
З белым донцам лушчакі.
У Рыгоркі ўжо не меней
Лушчакоў, як два пуды.
Нават жмені,
Нават жмені
Палажыць няма куды.
Самы раз дамоў вяртацца.
Толькі як з кустом расстацца?
Хоць арэхаў у мяшэчку
Аж па завязкі набіта,
Але тыя — на вяршэчку —
Найсмачнейшыя нібыта.
Для каго ж іх пакідаць?
Толькі як ім рады даць?
Кінуў торбу на траву
І, задраўшы галаву,
Пазірае ўверх хлапчук.
Раптам з елкі шышка — стук!
А за ёй другая —
Смольная, тугая —
Шлоп! —
Каб трошкі, дык у лоб.
„Што за ліха можа быць?"
Стаў Рыгорка і глядзіць:
Лапка гнуткая на елцы
Скалыхнулася, здаецца.
Ён бліжэй ступае крок —
Бачыць: рыжанькі звярок
На суку ўгары сядзіць,
Утаропіўся, глядзіць.
Здагадаўся тут Рыгорка:
„Гэта ж шустрая вавёрка!
То ж яна не для пацехі
У мяне пусціла шышку,
А каб я не рваў арэхі —
Каб і ёй пакінуў крышку!"
Аж няёмка хлопцу стала,
Глянуў, вінаваты:
„У мяне ж і так нямала!
Дык — гайда дахаты!"

 ПАГЛЫБЛЯЙ СВАЕ ВЕДЫ

* * *

Аж цяжка паверыць, што з чорнага каменнага вугалю атрымліваюць таксама і выбельваючыя субстанцыі, гэтак званыя геліяфоры. Яны прыдаюць снежнай белізны штучным валокнам і тканінам, такім, як анілана, эляна, стылён. Геліяфоры ўваходзяць у склад сціральных парашкоў, такіх, як „Іксі", і выкарыстоўваюцца пры вытворчасці паперы.

* * *

Найдаўжэйшымі раслінамі на зямным шары з'яўляюцца пальмы-ліяны Каламус, якія растуць у трапікальных лясах Азіі і Афрыкі. Гэтыя пальмы-ліяны перакідваюцца з дрэва на дрэва і чапляюцца за іх спецыяльнымі прыстасаваннямі, якія ёсць на іх галінах. Даўжыня гэтых раслін дасягае 200-300 метраў.

* * *

Чырвонае Мора сапраўды мае чырвоны колер. Звязана гэта з тым, што ў вадзе шмат чырвоных мінеральных рэчываў, жыве там і чырвоны планктон, а таксама наносіцца ў мора іржавы пыл з пясчаных пустынь, якія знаходзяцца вакол мора. Найбольш мора бывае чырвоным у час заходу сонца.

* * *

Мышцы чалавека працуюць не толькі тады, калі мы нешта робім, але і тады, калі проста стаім. На ўтрыманне чалавека ў гарызантальнай пазіцыі працуе аж 300 розных мышцаў.

* * *

У Швецыі, за палярным кругам, працуе „фабрыка" чыстай вады. Атрымліваюць чыстую ваду тут проста з лёду каля 5 мільёнаў літраў у дзень і перасылаюць яе ў спецыяльных запакоўках у Цэнтральную Еўропу, дзе пітная вада настолькі забруджана, што ачысціць яе выходзіць даражэй чым прывезці са Швецыі. А апрача таго, вада з паўночнага лёду хімічна чыстая і вельмі смачная.

* * *

У Фінляндыі знаходзіцца адзіная ў свеце школа, у якой вучацца ездзіць на запрэжаных паўночных аленях — рэніферах. Знаходзіцца яна за палярным кругам. Школу гэту закончыла ўжо каля 4000 чалавек, у тым ліку і некалькі чалавек з Польшчы.

* * *

Лаву, якая выцякае з вулкана Этна на Сіцыліі, выкарыстоўваюць у прамысловасці. З яе вырабляюць валакно, танчэйшае за людскі волас. Валакно такое прымяняецца ў электроннай прамысловасці і ў вытворчасці вогнеўстойлівых матэрыялаў. Ніткі з лавы вытрымліваюць гарачыню да 1400 градусаў.

* * *

Нармальнае вока чалавека можа заўважыць бляск свечкі поцемку на адлегласць каля трох кіламетраў. Вока адрозніває семнаццаць тысяч колераў і некалькі мільёнаў іх адценняў.

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 37, кв. 59. Света Якубоўская. 6 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 51, кв. 43. Лена Лукашонак. 6 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Лермантава, 34, кв. 19. Паліна Гоцкая. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 8, кв. 66. Алег Лапко. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 3-А, кв. 121. Света Дзем'яновіч. 7 клас.

* * *

БССР, 220036 г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 106, кв. 19. Наташа Бабосава. 4 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Лермантава, 43, кв. 54. Оля Краўчанка. 4 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Р. Люксембург, 197, кв. 14. Дзіна Ламброўская. 5 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Р. Люксембург, 168, к. 2, кв. 69. Букацюк Аксана. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 3-А, кв. 85. Наташа Санкевіч. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 6, кв. 26. Оля Валасецкая. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 98, кв. 54. Павел Дзярновіч. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, Мацвееўскі пер., 12, кв. 2. Алёша Несцюк. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 84, к. 2, кв. 61. Дзіма Крэзо. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 84, к. 2, кв. 32. Дзіма Навацкі. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 6, кв. 36. Алёша Смурага. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 19, кв. 38. Валера Зінкевіч. 7 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 9, кв. 41. Дзяніс Шчарбак. 7 клас.

РЫХТУЕМСЯ НАЗІРАЦЬ ЗА ШПАКАМІ

Мой сусед Ваня Южвінскі скончыў ужо 12-ты год. Ён вялікі аматар прыроды. Калі ён быў меншы, мы зрабілі з ім кармушку і зімою сыпалі зерне, каб птушкі не галадалі. Сёлета Ваня нікуды не паехаў у час канікул. Не захацеў. Для мяне і тут лагер, — гаворыць ён. — Усюды зялёна і чыстае паветра. А калі будзе больш вольнага часу, абавязкова зраблю шпакоўні, каб вясною шпакі мелі дзе закладаць гнёзды.

Так яно і было. Я падшукаў дошак, а Ваня спрытна іх перамераў, парэзаў і збіў дзве шпакоўні. Вырашылі павесіць іх на бярозе. Там ёсць дупло, і шпакі там ужо мелі гняздо.

Мы прыцягнулі драбіну, абаперлі яе аб бярозу, а Ваня ўзлез і ў вельмі прыгожым месцы павесіў шпакоўню, ды так, каб вясною добра было назіраць за шпакамі. Шпакі ж так цудоўна спяваюць!

Другую скрыначку Ваня павесіў на другой бярозе, якую некалі пярун расколаў на дзве часткі, а бура зламала. На гэтым страпаку Ваня ўмацаваў другую шпакоўню, бо якраз там вясною шпакі любілі пасядзець.

Цяпер мы ўжо будзем мець з Ванем тры шпакоўні і адно дупло. Можна будзе вясною панаглядаць за птушкамі.

Цікава, ці іншыя дзеці таксама любяць наглядаць за жыццём птушак і наогул прыроды? Можа і яны маюць у сябе кармушкі і шпакоўні. Няхай бы напісалі да нас з Ванем. Хоць бы і праз „Зорку".

Андрэй Гаўрылюк

Віктар Швед

НЕПАТРЭБНЫ НАМ КАРОВЫ

Дзеці з горада і вёскі
Пачалі з хвальбою спрэчкі:
— Маем збожжа на палосках,
І каровы, і авечкі.

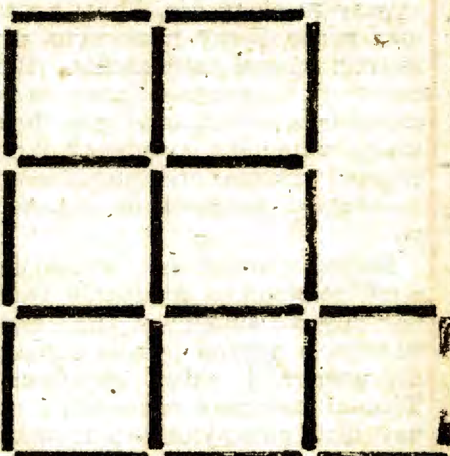
— Адкажу вам адным сказам, —
Адазвалася Анелька, —
Мы ж у горадзе адразу
Маем малако ў бутэльках.

ВУЧУСЯ ЗАМЕЖНЫХ МОЎ

Сабака сабаку спаткаў
І прывітаў: — Гаў, гаў!
А той яму адказаў:
— Мяў, мяў!

— Дык ашалеў ты, відаць,
Калі адвучыўся брахаць?
— Не, дружа, зусім я здароў,
Вучуся замежных моў.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

З дванаццаці палачак трэба перакласці 7 так, каб атрымаліся 4 квадраты.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль: новы	Стыль: стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	**18**	**5**	**Ірэны, Станіслава**	**Елізаветы, Раісы**	**5.15-17.44**	**13.49-20.09**
панядзелак	19	6	Януара, Канстанцыі	Міхаіла, Рамана	5.17-17.42	14.50-21.10
аўторак	20	7	Еўстахія, Філіпіны	Сазонта, Анісіфара	5.18-17.39	15.35-22.29
серада	21	8	Гіпаліта, Матэуша	*Раждж. ПДМ*	5.20-17.37	16.07-23.59
чацвер	22	9	Маўрыца, Тамаша	Якіма, Анны	5.22-17.34	16.28 —
пятніца	23	10	Багуслава, Тэклі	Клімента, Пятра	5.23-17.32	16.45- 1.34
субота	24	11	Герарда, Тэадора	Сяргея, Германа	5.25-17.30	16.58- 3.08

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 8)

Ёсць падставы меркаваць, што адны з іх развіліся ў працэсе кантактавання розных дыялектных груп і носяць ярка выражаны пераходны характар, другія прадстаўляюць сабою абагульняючыя формы, вынік перараскладання і трансфармацыі зыходных тыпаў пад уплывам моўнага субстрату, тых працэсаў, якія працякалі ў розныя часы і з рознай інтэнсіўнасцю, трэція адлюстроўваюць захаванне былой агульнасці.

У паўднёва-заходняй частцы сярэднебеларускіх гаворак, дзе больш кампактнымі арэаламі выдзяляюцца моўныя з'явы і сканцэнтраваны замкнутыя ізаглосы некаторых фанетычных рыс, уплыў субстрату працягваўся і ў пазнейшы час.

Паўночна-заходняя частка беларускай моўнай тэрыторыі мяжуе з паўднёва-ўсходняй часткай Літвы. На пагранічччы і ў сучасных умовах працягваюцца беларуска-літоўскія моўныя кантакты, якія ажыццяўляюцца ў форме двухмоўя.

Характар тэрытарыяльнага пашырэння уніфікаваных форм таксама сведчыць аб напрамках распаўсюджання новаўтварэнняў: з захаду і паўночнага захаду на ўсход або паўднёвы ўсход і з поўначы на поўдзень.

Многія дыялектныя асаблівасці найбольш кампактнымі арэаламі выдзяляюцца на беларуска-літоўскім пагранічччы".[2]).

---

[1]) Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак пад рэд. Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 264.

[2]) там жа, с. 269.

Галоўнае праўленне БГКТ паведамляе, што 24 верасня 1988 г. (субота) а 1-ай гадзіне на Ракавіцкіх могілках у Кракаве адбудзецца ўрачыстасць адкрыцця

ПОМНІКА НА МАГІЛЕ

АЛЕСЯ ГАРУНА

Усіх ахвотных запрашаем у Кракаў!

Даезд на могілкі з вакзала Кракаў-Галоўны аўтобусамі № 105 і 120 (прыпынак на патрабаванне, за віядукам).

Музейны фонд... пустуе!

У 1986 годзе пачалася пабудова Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы. Будуецца ён пры турыстычным шляху ў Белавежу. Зараз амаль гатовы першы (900 кв. м.) з трох планаваных будынкаў. У ім вядуцца завяршальныя работы ў сярэдзіне памяшканняў. Узведзены ўжо фундамент пад другі будынак.

Зроблена гэта дзякуючы самаахвярнасці вельмі малой часткі нашай беларускай грамадскасці, якая адчувае патрэбу захавання для будучых пакаленняў нашай гістарычнай і культурнай спадчыны. Здаецца мне, што гэта адчуццё павінна стаць паўсюдным. Зараз стварылася ў нас вялікая, непаўторная магчымасць і патрэба даць гэтаму доказ, падтрымаць фінансава гэтую высакародную ідэю, далажыць сваю цаглінку ў пабудову Музея. Трэба даказаць нашу дружнасць і пашану да свайго роднага.

Даведаўся я, што да ліпеня г.г. грашовыя ахвяраванні ўнесла толькі 3 тысячы асоб. Яны ўплацілі 7 мільёнаў злотых і 10 тысяч долараў, выканалі на 6 мільёнаў злотых грамадскіх работ. Да гэтага ўлады далажылі 23 мільёны злотых з дзяржаўнага бюджэту. Усе гэтыя грошы амаль поўнасцю выкарыстаны, а каса Грамадскага камітэта пабудовы ўжо стала пустой. Апошнім часам і ахвяравальнікаў як бы стала менш. У такой сітуацыі пагражае нам устрыманне работ на будове музея. З гэтай прычыны пішу ад сябе гэтыя словы як заклік да ўсіх беларусаў не толькі на Беласточчыне: **Не дайма памерці справе музея!**

Дзеячы БГКТ, студэнты, выпускнікі беларускіх ліцэяў — падкажыце сваім блізкім, суседзям і знаёмым патрэбу ўнесці сваю цаглінку на пабудову Музея! Я сам ужо ахвяраваў 7 тысяч злотых, але ёсць і большыя ўзносы. Важнае тое, каб многія плацілі нават меншыя сумы, нават па 300 зл. ад асобы, але паўсюдна, як калісьці пісаў я ў „Ніве". Трэба ўсё нам зрабіць, каб як найхутчэй справу Музея давесці да канца, каб даказаць, што і мы штосьці разам зможам, каб не нарадзілася прымаўка: будуюць, як беларускі музей.

Пачатае заданне трэба дакончыць, а зробім гэта, калі кожны чытач „Нівы" дапаможа.

Я. Т.

Наш адрас: Spoleczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Tel. 28-89.

Piątek 16 IX — 8.05 Historia kl. VII. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Ref. gosp. 10.25 „Wrak" — film czechosł. 11.50 Domator. 12.00 Historia kl. II lic. 12.50 Wiedza o społeczeństwie kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Produkcja roślinna. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierzęca. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 Nurt. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów. 16.50 Dla dzieci. 17.15 Teleexpress. 17.30 Za kierownicą. 17.50 Wokół „Kanclerza" — pr. publ. kult. 18.15 Laur Olimpijski. 18.50 Dobranoc. 19.00 Monitor rządowy. 19.30 DT. 20.00 Tel. Teatr Rozmaitości: Szaniawski — „Papierowy kochanek". 21.20 Reklama. 21.30 Czas — mag. publ. 22.00 Shirley Bassey — recital. 22.40 DT — Komentarze. 23.00 Jutro w programie.

Sobota 17 IX — 2.00 Studio Olimpijskie — Otwarcie Letnich Igrzysk Olimpijskich. Seul 88. 8.10 Tydzień na działce. 8.40 Piłkarska kadra czeka. 8.55 Pr. dnia. 9.00 DT — Wiadomości: 9.10 Studio Olimpijskie. 14.00 „Święto kwiatów w Skierniewicach" (1) — reportaż. 14.30 Tel. Koncer Życzeń dla Honorowych Krwiodawców. 15.00 W starym kinie: „Przestępstwa nocy" — film fab. franc. 16.35 Los. Dużego Lotka. 16.45 „Święto kwiatów w Skierniewicach" (2). 17.15 Teleexpress. 17.30 70 — pr. dok. 18.20 „Święto kwiatów w Skierniewicach" (3). 18.35 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 DT. 20.00 „Mężczyzni wolą blondynki" — film fab. USA. 21.30 Tydzień w polityce. 21.40 Jutro, pojutrze, za tydzień. 21.45 Studio Olimp. 23.00 DT — Wiadomości. 23.05 Pr. niedzielny. 23.10 Anegdoty Teatralne Igora Śmiałowskiego — odc. X. 23.15 Kino sensacji: „Śmiertelny pościg" — film fab. franc.

Niedziela 18 IX — 7.05 Pr. dnia. 7.10 Alarm przeciwpoż. trwa. 7.20 Wszechnica Rodziny Wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 DT — Wiadomości. 9.10 Studio Olimp. 14.00 Tel. Koncert Życzeń. 14.45 Fotomagazyn. 15.15 „W kamiennym kręgu" (22 i 23). 17.15 Teleexpress. 17.30 Polityka, politycy — pr. A. Bilika. 18.10 Marek Sierocki zaprasza. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 DT. 20.00 „Komediantka" (7). 20.55 Siedem dni na świecie. 21.05 Pr. rozr. 21.45 Studio Olimpijskie. 23.45 Wyniki Tot. Sport. 23.50 DT — Wiadomości. 23.35 Piosenka na dobranoc.

Poniedziałek 19 IX — 9.00 DT — Wiadomości. 9.10 Studio Olimpijskie. 15.30 Studio Olimpijskie. 16.45 Pr. dnia. DT — Wiadomości. 16.50 Dla dzieci. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Polonia Restituta" — serial pol. (4). 18.35 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 Pr. publ. 19.30 DT. 20.00 Teatr Tel.: „Falanster" — G. Hernadi. 21.30 Jutro, pojutrze, za tydzień. 21.45 Studio Olimpijskie. 23.45 DT — Komentarze.

Wtorek 20 IX — 8.35 Domowe przedszkole. 9.00 DT — Wiadomości. 9.10 Studio Olimpijskie. 15.30 Studio Olimpijskie. 16.45 DT — Wiadomości. Pr. dnia. 16.50 Dla dzieci. 17.15 Teleexpress. 17.30 Lex — zapowiedź programu. 17.35 Człowiek dla człowieka. 17.45 Szansa. 18.10 Tel. Inf. Wyd. 19.30 DT. 20.00 „Złote obrączki" (8). 21.00 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.25 Pr. publ. 21.45 Studio Olimpijskie. 23.45 DT — Komentarze.

Środa 21 IX — 8.05 Geografia kl. VIII. 8.35 Domowe przedszkole. 9.00 DT — Wiadomości. 9.10 Studio Olimpijskie. 15.30 Studio Olimpijskie. 16.45 DT — Wiadomości. Pr. dnia. 16.50 Tik-tak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Los. Express Lotka. 17.40 Rzemieślnicy. 17.55 W wędkarskim klubie. 18.20 Dawniej niż wczoraj — Archiwum XX w. 18.50 Dobranoc. 19.00 Gra o milion. 19.30 DT. 20.00 „Dlaczego się urodziłem?" — film fab. chińsk. 21.40 Wyniki Totalizatora Sportowego. 21.45 Studio Olimpijskie. 23.45 DT — Komentarze.

Czwartek 22 IX — 8.05 Fizyka kl. VII. 8.35 Domowe przedszkole. 9.00 DT — Wiadomości. 9.10 Studio Olimpijskie. 15.30 Studio Olimpijskie. 16.45 Pr. dnia. DT — Wiadomości. 16.50 Dla młodych widzów — kino „Kwanta". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Harcerska służba graniczna" — wojsk. pr. publ. 18.15 Telespotkania. 18.20 Sonda — Zamki na piasku. 18.50 Dobranoc. 19.00 Teraz — tyg. gosp. 19.30 DT. 20.00 Bergerac (3): „Podły chwyt" — serial krym. ang. 21.45 Studio Olimpijskie. 23.45 DT — Komentarze.

Bielsk Podl. Kingsajz — pol. 19—23. Imię róży — RFN 24—25.

Czeremcha Symfonia wiosenna — NRD 21. Spotkanie po latach — jug. 24—25.

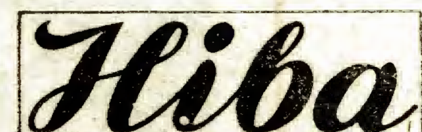
Hajnówka Kaczor Howard — USA 19—20. Blue velvet — USA 21—23. Zabij mnie, glino — pol. 24—25.

Michałowo Operacja mojej córki — czes. 20—21. Cotton Club — USA 22—23.

Развітанне Шаховіча з Мінскам ● Барскі пра беларускага „капіталіста" з Амерыкі ● Хмялеўскі пра людзей БГКТ з Бельска і перадавых агароднікаў з Крывой ● Яновіч пра рацыі і калабарантаў ● Валкавыцкая: новы цыкл інтэрв'ю „Гаворуць нашы карэспандэнты" ● Старонка беларускага адраджэння ● Каструля на суку ● Тайны сардэчныя, кухонныя і мройныя ● „Зорка" ● Гумар ● Песня „Маё каханне, дзе ты?"

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesoł .vskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. ˙2-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-950 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1614/88 r. Nakład 3.300 egz. E-7.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ЗАДУМЕННА

СВЯТЛО ТВАІХ ВАЧЭЙ

Словы І. Скурко — *Музыка У. Буднiка*

Прасіў цябе на развітанне, —
Пішы, каб шлях закрыць журбе.
І пішам мы, як сумна стане,
Ты — да мяне, я — да цябе.
Жаданы воблік не растане,
Хоць колькі часу не міне, —
Мы будзем думаць у расстанні —
Я — пра цябе, ты — пра мяне.
Я — пра цябе, ты — пра мяне.
Мы не забудзем той хвіліны,
Калі сказалі мы сабе:
Адна, адзіная... адзіны
Ты у мяне, я у цябе.
Святло тваіх вачэй мне свеціць, —
Яно — другое сонца мне!
І мы жывём з табой на свеце,
Я — для цябе, ты — для мяне.
Я — для цябе, ты — для мяне.

БУДЗЬ ЗДАРОЎ

Дзед і баба пасварыліся паміж сабою і перасталі адзін да другога гаварыць. Але баба не магла вытрымаць дык яна і пытае:

— Стары, ці ты ўчора чхнуў?

— А што? — панура адказаў ён.

— Будзь здароў! — ласкава сказала баба.

— Дзякую.

Гэтак і пагадзіліся.

НІЎКА

— Першая вам парада — кідайце курыць!

Між намі

Пустая галава! Што можа быць цяжэй?

*

Людзей слухай — а свой розум мей.

РЭСТАРАН • RESTAURANT

Прызнанне ў каханні.

АДЛУПЦАВАЛА

Аднойчы жонка Мікіту адлупцавала. Мікіта ўлез на стол і плача. Прыходзіць сусед і пытае:

— Чаго ж ты там сядзіш?

А Мікіта на тое:

— У сваёй хаце гаспадар. Дзе хачу там і сяджу.

Як у трох соснах

—Алесь Андрэевіч, гэта ж проста любата, што вы ёсць на свеце. І з намі, і ў нашым калектыве. Хоць ёсць да каго зайсці, душу ёсць з кім адвесці.

— Але ж...

— Сядзіце, сядзіце, я сам падыду, паціcну вашу працоўную руку. Сядзіце, сядзіце, не ўставайце. Падумаеш, там нейкі фанфарон зайшоў, што перад ім уставаць трэба. Не-не — не ўставайце. Я не магу сабе дазволіць, каб такі чалавек, як вы, ды з-за мяне яшчэ турбаваліся.

— Але ж...

— Ніякіх „але ж". Вы ведаеце, як у калектыве вас любяць! Бацька наш родны, кажуць. Маліцца на вас гатовы. Як на тую ікону.

— Але ж...

— Вось бачыце, нават і зараз вы нешта хочаце сказаць, я вас перабіваю, а вы на мяне не злуецеся за гэта. Бачыце, які вы добры?

— Але ж я хацеў вам сказаць, што мяне толькі што знялі з працы...

— Што вы кажаце?! Няўжо? Як гэта, адразу ўзялі і знялі? Ніколі б не падумаў. Але, мусіць, там, наверсе, відней. Разгледзелі, мусіць, усё добра, усё ўбачылі.

— Дык...

— Што — „дык"! Вось табе і „дык", вось табе і індык. Дасядзеўся, нарэшце, галубок. Хоць трохі, можа, зараз тваю пыху саб'юць. А то ён, бачыце, сядзіць за сталом і нават не падымецца, каб з чалавекам павітацца. Баіцца седаўку цяжкую ад крэсла адарваць. А ты да яго ідзі. Як да буды якога. Што, можа, яшчэ паўзці да цябе прыкажаш? На каленях? Га? Вось так во. Можа ручкі табе цалаваць? Можа, хочаш, каб кланяліся табе? Нізка-нізка — да самай падлогі. Да самых тваіх чаравікаў.

— Дык...

— Не, „дык", а лапату. Самую звычайную. Тую, якой зямельку капаюць. І будзеш ты, Дурань Дурневіч, зямельку капаць. Як я, як іншыя. З ямы — і ўверх, на гару, з ямы — і ўверх, на гару...

— Дык...

— Ну, ці бачылі вы яго! Папугай ды гэдзе. Як завёў сваё „дык", дык і спыніцца ніяк не можа.

— Дык я хацеў сказаць вам, што мяне перавялі на вышэйшую пасаду.

— Як гэта, на вышэйшую?.. А, на вышэйшую! Ну, вядома ж, на вышэйшую. Я ж і кажу, што такімі людзьмі, як вы, не раскідваюцца. Такіх людзей мала. На пальцах можна пералічыць — і разувацца не спатрэбіцца, адной рукі нават хопіць. Раз-два-тры — і ўсё.

— Толькі...

— Ды кіньце вы, Алесь Андрэевіч, сваё „толькі". Якая лапата? Пра што вы, дарагі наш Алесь Андрэевіч, гаворыце?! Хто гэта вам дазволіць такое? Гэта ж з нас бы і куры пачалі смяяцца, каб такі чалавек, як вы, ды з лапатаю... Не, і не прасіцеся — не дазволім.

— Толькі...

— Не-не-не — і не пярэчце нават. З лапатаю мы ўжо самі будзем. Мы не ведаем, яна нас. Чуеце, самі. А вы ўжо — за сталом. Вы ж зірніце, колькі ў вас клопатаў, колькі папер, а я, дурань, у вас такі дарагі час адбіраю.

— Я хачу сказаць, што мяне павысілі, але перавялі ў іншы горад. І ў іншую ўстанову.

— Што? У іншую ўстанову? І тая ўстанова не ў нашым горадзе? Дзіўна. Яго перавялі ў іншую ўстанову, а ён сядзіць тут, займае чужое месца і адно, як той дурань, чаўпе: „але", „дык", „толькі"... Што, ты гаварыць, попка, развучыўся, ці што? Столькі гадоў тут, гіцаль, тырчаў, а сам жа такі невук. Нават пагаманіць з ім, як з чалавекам, нельга. Тфу, ты д'ябал! Ну што ты яшчэ пнешся сказаць? Што „зараз"?

— Зараз я ўзначальваю новае ўпраўленне, якому падпарадкоўваецца наша... даруйце, ваша ўстанова.

— Алесь Андрэевіч, дарагі наш, родны наш! Дык... Дык... Дык...

— Аднак Алесь Андрэевіч, новы начальнік упраўлення, не спытаўся ў падначаленага, што той хацеў яму сказаць. Яму і так усё было зразумела.

Янка Сіпакоў

Вернасць сябра пазнаеш у двух выпадках: калі сам трапіш у бяду і калі ён стане начальнікам.